

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет іноземних мов
кафедра англійської мови**

**Епітети у творчості Роберта Харріса:
семантичні та функційно-стилістичні аспекти**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

**студентка 2 курсу, 201 групи
Чубатенко Наталія Анатоліївна**

Керівник:

**кандидат філологічних наук,
доцент Гнатковська О.М.**

***До захисту допущено
на засіданні кафедри***

протокол № _____ від _____ 2025 р.

Зав. кафедрою _____ доц. Соловйова О.В.

Чернівці – 2025

АНОТАЦІЯ

Чубатенко Н. А. Епітети у творчості Роберта Харріса: семантичні та функційно-стилістичні аспекти. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ОКР «магістр» зі спеціальності 035 «Філологія». Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2025. 88 с.

У магістерській роботі *описані* особливості вживання епітетів у художньому дискурсі. У роботі *розглянуто* поняття епітета, методи його дослідження, функції, які виконують епітети у романах Р. Харріса «Імперія» та «Мюнхен».

Визначено семантичну класифікацію епітетів, за якою проведено дослідження на основі романів сучасного британського Р. Харріса «Мюнхен» та «Імперія» а також проведено порівняльний аналіз функціонування епітетів у романах Р. Харріса.

Доведено, що епітети допомагають дати додаткову оцінку або образну характеристику героя і слугують для підсилення виразності та образності мови твору, надання мові художньої та поетичної яскравості, збагачення змісту висловлювань, надання оцінки предмету/явищу, підсилення емоційного ставлення читача та відображення авторського ставлення до світу.

Ключові слова: епітет, класифікація епітетів, функції епітетів, семантичні характеристики епітетів, романи Р. Харріса.

ABSTRACT

Chubatenko N. A. Epithets in Robert Harris's works: Semantic and functional and stylistic aspects. – Manuscript. Qualification work for obtaining the Master's degree in specialty 035 "Philology". Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi, 2025. 88 p.

The master's thesis describes the peculiarities of the use of epithets in fiction. The thesis examines the definition of an epithet, methods of its study, and the functions that epithets perform in R. Harris's novels "Imperium" and "Munich".

A semantic classification of epithets is determined, based on which a study is conducted using the novels "Munich" and "Imperium" by contemporary British author R. Harris, and a comparative analysis of the functioning of epithets in R. Harris's novels is carried out.

It has been proven that epithets help to give an additional evaluative or figurative characteristic of the character and serve to enhance the expressiveness and imagery of the language of the work, give the language artistic and poetic brightness, enrich the content of statements, evaluate an object/phenomenon, enhance the reader's emotional attitude, and reflect the author's attitude to the world.

Key words: epithet, classification of epithets, functions of epithets, semantic characteristics of epithets, R. Harris's novels.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Н. А. Чубатенко

Зміст

Вступ	5
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження епітетів у сучасній лінгвістиці	8
1.0 Вступні зауваги	8
1.1 Епітет у системі стилістичних засобів	8
1.2 Класифікації епітетів	24
1.3 Основні методи дослідження епітетів	29
Висновки до розділу 1	33
Розділ 2. Класифікація епітетів у романах Р. Харріса «Імперія» та «Мюнхен»	36
2.0 Вступні зауваги	36
2.1 Класифікація епітетів у романах Р. Харріса.	36
2.2 Семантична класифікація епітетів у романах Р. Харріса.	42
2.2.1 Семантична класифікація епітетів у романі «Мюнхен»	43
2.2.2 Семантична класифікація епітетів у романі «Імперія»	47
Висновки до розділу 2	50
Розділ 3. Функціонально-стилістичні характеристики епітетів у сучасному британському художньому дискурсі	53
3.0 Вступні зауваги	53
3.1 Функціонування епітетів у романі Р. Харріса «Мюнхен»	53
3.2 Функціонування епітетів у романі Р. Харріса «Імперія»	57
3.3 Порівняльний аналіз функціонування епітетів у двох романах.	62
Висновки до розділу 3	67
Висновки	69

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
Додатки	82

ВСТУП

Епітет – один з найдавніших засобів образності. Він є своєрідним показником індивідуального стилю автора, де письменник створює образний простір художнього твору.

Явище творення епітета у мові проходить через призму світосприйняття автора, та відображає його почуття, ставлення до героїв твору та оцінку зображуваного.

Дослідження епітета проводились вітчизняними та зарубіжними лінгвістами вже певний час. Вони розробили різні напрями, завдання, методи, та мають різні погляди на його місце в системі образних засобів художнього мовлення. Розбудові теорії епітета присвячені роботи Олександра Брайко, О. В. Лавер, Тетяни Онопрієнко, Людмили Підкамінної, Оксани Пригодій, І. С. Горбатенко та Рудь О. М., Н. Судець, О. М. Турчака та ін.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поглибленого вивчення епітетів для осмислення авторського стилю британського письменника Роберта Харріса.

Мета роботи полягає у комплексному дослідженні вживання епітетів у романах Роберта Харріса “Imperium” та “Munich” для визначення особливостей вживання тропів та обґрунтування їх наявності у художніх творах як жанрово-тематичну необхідність.

Досягнення зазначеної мети передбачає виконання таких **завдань**:

- проаналізувати теоретичні праці, які розкривають поняття «епітет» у сучасному мовознавстві;
- виявити методологічні підходи до вивчення епітетів у художньому дискурсі;
- схарактеризувати специфіку семантичної структури епітетів;
- описати індивідуально-авторську специфіку вживання епітетів у романах Р. Харріса.

Об'єктом дослідження є епітети у романах Роберта Харріса “Imperium” та “Munich”.

Предметом дослідження є функціонування епітетів у романах Роберта Харріса.

Матеріалом дослідження є вживання епітетів у романах Роберта Харріса “Imperium” (119 одиниць) та “Munich” (83 одиниць).

Методи дослідження. Поставлені завдання та предмет дослідження зумовили використання взаємодоповнювальних **методів** лінгвістичного аналізу: компонентного (аналізу словникових дефініцій) та контекстуального аналізів, описового методу. Компонентний аналіз був застосований для встановлення епітетів, а також для поділу їх на класи; контекстуальний аналіз – для встановлення функцій вживання епітетів у обох романах Р. Харріса; описовий метод – для класифікації епітетів.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше в українській лінгвістиці системно проаналізовано вживання епітетів британського письменника Р. Харріса, з'ясовано визначальні особливості його творів.

Теоретичне значення полягає у тому, що результати та висновки можуть бути використаними у подальшій розробці теорії епітета, його функціонуванні у художньому дискурсі, класифікації епітетів та дослідженні епітетів у художньому дискурсі загалом.

Практичне значення полягає в можливості використання результатів дослідження в нормативних курсах з стилістики, лексикології, лінгвістики тексту.

Апробація результатів роботи. Окремі положення та основні результати дослідження апробовано на студентській конференції ЧНУ 12-15 травня 2025 «Епітет у системі стилістичних засобів» [37] та статті у збірнику «Магістерські студії», Випуск 6. «Функціонування епітетів у романах Р. Харріса «Імперія» та «Мюнхен»» [38].

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 88 сторінок.

У Розділі I «Теоретичні засади дослідження епітетів у сучасній лінгвістиці» ми досліджували природу та функції епітета як стилістичного засобу в художньому тексті. Було розглянуто його роль у системі тропів, класифікації епітетів, а також різні підходи до їхнього вивчення в наукових працях українських і зарубіжних дослідників. Особливу увагу приділено дискурсивним та складним епітетам, їхній здатності формувати художню картину світу, впливати на сприйняття читача і підкреслювати індивідуальний стиль автора. Розглянуто також еволюцію функцій епітета: від простого підкреслення ознак предмета до передачі суб'єктивної оцінки й управління реакцією реципієнта.

У розділі 2 «Класифікація епітетів у романах Р. Харріса «Імперія» та «Мюнхен»» було проведено семантичний аналіз художніх засобів на прикладі двох романів. Було відібрано по 202 епітети, які стали основою для лексико-семантичної та тропологічної класифікації. Епітети поділено на сім основних груп: іронічні, оксюморонні, гіперболічні/літотні, компаративні, метафоричні, перифразні та метонімічні.

У третьому розділі було висвітлено функціонування епітетів у романах Роберта Харріса «Мюнхен» та «Імперія», а також порівняльний аналіз їхнього використання. Показано, як епітети підсилюють виразність мови, створюють поетичну яскравість, збагачують зміст, виділяють риси персонажів і предметів, відтворюють «живе» сприйняття, оцінюють явища та формують емоційне ставлення читача, з прикладами з тексту. Проведено порівняльний аналіз функціонування епітетів у романах.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕПІТЕТІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.0 Вступні зауваги

У цьому розділі ми розглянемо функціонування епітета у системі стилістичних засобів, класифікацію епітетів, та основні підходи до вивчення епітетів у художньому дискурсі.

1.1 Епітет у системі стилістичних засобів

Сучасні лінгвістичні дослідження дедалі частіше присвячені вивченню функціонування засобів мови. Цю наукову галузь вважають пріоритетною і дискусійною. Як західні, так і вітчизняні лінгвісти у своїх дослідженнях розглядають питання виявлення тих мовних засобів у художньому тексті, що реалізують початковий посыл і задум письменника, тобто комунікативні функції. Епітет, як один із найчастіше вживаних авторами засобів художньої виразності, неодноразово досліджувався в багатьох наукових працях. Лінгвістами та літературознавцями широко розглядався його функціональний потенціал, відсутність єдиного підходу до складання загальноприйнятої класифікації епітета, суперечності у визначенні його сутності.

На сучасному етапі активного становлення мовознавства дослідження лінгвістичної природи та функціональної значущості деяких стилістичних прийомів, зокрема й епітета в художньому тексті, є одним із найважливіших завдань лінгвостилістики. Для становлення необхідного наукового стилістичного опису системи мови важливим видається кожне конкретне дослідження різних лінгвостилістичних аспектів.

Епітет завжди викликав науковий інтерес учених як літературознавчого, так і лінгвістичного спрямування. Вивчення найдавнішого стилістичного прийому епітета знайшло відображення в ряді робіт як вітчизняних (Т. Бак [1], О. Брайко [2], С. Венгель та С. Альбота [3], К. Глушко [5], І. Гриневич [6], Л. Козловська [12], В. Котвицька [13], Л. Короткова [14], О. Лавер [15],

І. Лелет [16], Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько [17], Л. Підкамінна [23; 24], Т. Цепкало [35], Ю. Юріна [38], та ін.), так і зарубіжних (Li Sun [58], M. Thomas [64], та ін.) авторів.

Наукові праці лінгвістів присвячені таким галузям вивчення епітета, як обґрунтування його сутності, спроба створення єдиної класифікації епітетів у художньому тексті, обґрунтування критеріїв виокремлення епітета в різноманітних сучасних класифікаціях, характеристика функціональної значущості епітета в тексті, опис функцій епітета тощо. Справді, нині важливі характеристики епітета, як і визначення його сутності, не можна вважати всебічно описаними. Серед авторів немає єдиної думки щодо класифікації епітетів. Залишаються в перспективі досліджень принципи, що дають змогу зробити таку класифікацію несуперечливою і вичерпною. Спірним залишається питання емоційної складової епітета. Недостатньо розглянуто, на наш погляд, семантичні процеси створення епітета. Представлено різні, часто суперечливі теорії щодо функціонування епітета в різних стилях мовлення, зокрема в стилі мови художньої прози.

Таким чином, незважаючи на наявність цілої низки досліджень, присвячених епітетові, чимало питань у його вивченні залишаються спірними, що дає змогу сучасним авторам шукати в наукових публікаціях розв'язання неоднозначних або не розглянутих раніше питань. Одним із таких питань є використання епітета в художньому тексті.

Інтерес викликає думка лінгвіста С. І. Дорошенка, який визначає троп як «троп, *trope* ((від грец. *tropos* – ‘зворот мовлення’) стилістичний засіб, що характеризується образністю, виразністю і ґрунтується на вживанні слів, словосполучень у переносному (фігуральному) значенні, чим досягається художня виразність. До системи тропів входять метафора, метонімія (див. *переносне значення*), синекдоха (див. *перифраз*)» [7, с. 358].

Більшість авторів сходяться на думці, що тропами називаються певні словесні вирази, які використовуються в переносному значенні. До них

відносять метафору, порівняння, уособлення, метонімію, синекдоху, перифраз, алегорію, гіперболу, літоту, іронію та епітет.

Епітет також є одним із видів лексико-синтаксичних тропів, оскільки в його функції входить обставина або означення, звернення. Зазначимо, що епітет вирізняється не тільки переносним характером слів, що його виражають, а й очевидною присутністю в ньому емотивно-експресивних конотацій, які виражають авторське бачення предмета. У рамках проведеного дослідження необхідно детальніше розглянути динаміку становлення і розвитку поняття «епітет», оскільки це дасть змогу не тільки відзначити його значущу роль як прийому прикрашання мовлення в дослідженнях античних риториків, а й вивчити його становлення як стилістичного прийому. Загалом це дасть змогу узагальнити й систематизувати давні та сучасні уявлення про епітет, вивчити особливості його опису, сутнісні характеристики, а також визначити роль епітета в художньому творі.

Епітети є поширеним стилістичним прийомом, який дає змогу охарактеризувати різні предмети чи явища з того чи іншого боку. В епітетах особистість автора відбивається естетично й емоційно. Вони також важливі для вивчення історичного контексту твору, тому що кожен з етапів історико-літературного процесу (зміна стилів і напрямів) знайшов своє відображення в епітеті.

У вузькому сенсі під епітетом розуміють переносно вжиті, образні визначення, які зазвичай характеризуються як барвисті. З цього можна зробити висновок, що розуміння епітета у вузькому сенсі зводиться до обмеження його належності до прикметника як окремої частини мови.

У XX столітті в лінгвістиці епітет почали розуміти як засіб передання суб'єктивного ставлення до предмета мовлення. Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько зазначають, що «епітет (гр. *epitheton* – прикладка, прізвисько) належить до загальновідомих словесних художніх засобів. Це художнє, образне означення, що підкреслює характерну рису,

визначальну якість явища, предмета, поняття, дії. «Етимологічний словник української мови» подає етимологію слова епітет від грецького виразу ‘epitheton onoma’, що означало «додане ім'я». Воно мало первісне значення epithetos – «доданий; захоплений; запозичений; штучний», пов'язаний з дієсловами кладу, додаю. Ця етимологічна риса є суттєвою для семантики епітета, бо він не тільки означає, а й додає, докладає ознак існуючих, неіснуючих, але бажаних, можливих, уявних тощо. Цим, власне, і зумовлюється його тропеїчна суть» [17, с. 338].

Людмила Підкамінна пропонує таке визначення епітета у своєму дисертаційному дослідженні, зазначаючи, що: «епітет є одним з найвагоміших засобів авторського асоціативно-образного освоєння художньої дійсності, за яким часто ідентифікують цілі стилістичні напрямки, періоди в розвитку літературної мови. Семантика й естетична функція епітета, а також його функціональні особливості відіграють важливу роль в ідіостилі автора, тому вивчення епітета як складової ідіолекту письменника стало однією із сучасних наукових течій у лінгвостилістиці» [23, с. 2].

А. Забродська також відзначає, що «в системі виражальних засобів епітети використовуються найчастіше та відіграють важливу роль у формуванні ідіостилу письменника» [9, с. 57]. Не можна не відзначити той факт, що художні засоби мови мають великий потенціал, а проблема використання художньо-виразних засобів мови завжди залишається в центрі уваги лінгвістів. Однак, основне призначення художніх засобів мови полягає в посиленні виразності мовлення. Вони прикрашають мовлення, роблять його яскравішим, тим самим привертаючи інтерес і увагу читача. До них належить і епітет – троп, який вживається найчастіше в літературному творі. Під тропом розуміють певний вираз або слово, свідомо вжите в переносному значенні. Нарівні з метафорою, порівнянням, уособленням, гіперболою, літотою та алегорією епітет входить до порівняльно-метафоричної групи тропів.

Зазначимо, що згідно з дослідженнями багатьох учених, епітет є образним засобом, який використовується письменником для додання виразності мови.

К. Мошенець відзначає, що «серед них часто використовуються ... різноманітні художні засоби, тобто, використання стилістично-забарвлених лексичних одиниць, що здійснюється з метою забезпечення виразності та експресії (метафора, метонімія, епітети, перифрази, алюзії)» [18, с. 53].

В. Котвицька зупиняється на тому, що «джерелами фактичного матеріалу для здійснення структуризації лексики та опису складників різних лексико-семантичних полів стають словники різних типів (тлумачні, етимологічні, етимологічно-семантичні, діалектні, історичні, етнолінгвістичні, фразеологічні, жаргону, синонімів, антонімів, епітетів тощо), електронні тезауруси, збірки текстів малих жанрових форм (прислів'їв, приказок, загадок), поезія, проза [13, с. 145].

Зазначимо, що епітет як особливий прийом надання образності та експресивності, а також, як прийом вираження особистісного, суб'єктивного ставлення письменника, відіграє вагомий роль у художньому тексті. Проте в ході наукового пошуку було встановлено, що в науковому світі тривають дискусії щодо дефініції цього стилістичного прийому. Олександр Брайко наголошує, що «оцінювальна функція реалізується в епітетах, порівняннях і коментарях, за допомогою яких розповідач висловлює інтелектуальні судження про історію чи про дійових осіб» [2, с. 181].

Теорія епітета цікавила як літературознавців, так і лінгвістів, що не могло не позначитися на результатах його вивчення. Традиційно розробка теорії епітета пов'язана з дослідженнями таких учених, як Олександр Брайко [2], О. В. Лавер [15], Тетяна Онопрієнко [21; 22], Людмила Підкамінна [24], Оксана Пригодій [26], О. М. Рудь та І. С. Горбатенко [29], Н. Судець [32], О. М. Турчак [34] та інші. Стало вже хрестоматійним розуміння «широкого» і «вузького» значення цього художнього прийому. Однак залишається цілий комплекс невирішених питань, і, ймовірно, з цієї причини загальноновизнаної

теорії цього прийому в лінгвопоетиці не існує. На наш погляд, однією з причин суперечливості теорії епітета є складність у розмежуванні образного епітета.

І. В. Приходько у своєму дослідженні описує вживання епітетів, що характеризують Канаду. Він зазначає, що завдяки епітету *happy* Канада є людина, завдяки епітету *newborn* – дитина [Приходько, с. 38], тобто епітети передають ставлення мовця до явищ навколишнього світу. О. М. Рудь та І. С. Горбатенко зазначають, що «У поетичних текстах Сергія Жадана епітет є найуживанішим художнім образним засобом. ... Епітет як «першотроп», як один із найдавніших засобів поетичної образності вивчається досить давно, ще з античності, і розглядається науковцями в різних аспектах. Водночас на сьогодні відсутня уніфікована дефініція епітета. Епітет на рівні слова аналізується як: художнє, образне означення; один із основних тропів поетичного мовлення; стилістичний засіб передачі власного світобачення письменника» [29, с. 71].

Тетяна Цепкало у своїй розвідці, досліджуючи вживання стилістичних засобів із опису місяця зазначає, що «епітети тихий, чулий, ніжно-мрійний ... свідчать про персоніфікацію лунарного образу. Отже, особисті почуття автор співвідносить із опоетизованою природою, місячною магією» [35, с. 71].

О. В. Лавер підкреслює, що «структурно-семантичні та стилістичні особливості епітетів, які стали частиною мовного простору поетичної збірки П. Скунця «Один», укладені О. Пискач. «Поетична мова Петра Скунця, є багатою, динамічною, глибоко чуттєвою, що досягається завдяки майстерному використанню автором значної кількості оригінальних епітетів, які є окрасою тексту і свідчать про тонкий мовний смак і естетичне чуття митця» [15, с. 94].

Наведемо декілька визначень епітета різних мовознавців. «Епітет – один із основних тропів, художнє образне означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість предмета, поняття, дії» (Ганич І. Д.). Епітет – це

«будь-яке художнє означення, призначення якого, як свідчить його етимологічне походження, виявляється в тому, щоб надати предмету поетичності та живопису, тобто визначити індивідуальну якість предмета, яка належить лише йому одному і не переноситься на інші предмети» (Бибик С. П.). «Епітет – стилістична фігура, троп, що є означенням чи обставиною в реченні як атрибут предмета, дії, стану й характеризується високою емотивно-експресивною зарядженістю, оціннісністю й образністю» (Селіванова О. О.) (цитовано за [34, с. 320]).

Н. Судець зазначає, що «епітети “ясна, блискуча” мають позитивне оцінне значення. Парний епітет використовується як засіб більш повного вираження образу “зірнички”. Не може не привернути увагу присвійний займенник “моя”, який у контексті функціонує як означення. У подібних епітетних структурах означуване трансформується в об’єкт, на який оголошуються права [32, с. 125].

Олександр Брайко підкреслює, що «оцінювальна функція реалізується в епітетах, порівняннях і коментарях, за допомогою яких розповідач висловлює інтелектуальні судження про історію чи про дійових осіб. Генералізувальна функція (абстрактний дискурс) полягає в тому, що в цьому дискурсі розповідач висловлює загальні, абстрактні рефлексії» [2, с. 181].

Людмила Підкамінна у своєму дослідженні підкреслює характеристики епітета та подає таке його визначення: «визначаючи епітет як лінгвостилістичну категорію, слід урахувати такі його характеристики, як емоційність, оцінність, образність, експресивність, що передбачають актуалізацію як денотативного, так і конотативного компонента у семантичній структурі епітета. З огляду на це, епітетом вважаємо стилістично маркований атрибут, що містить естетичну оцінку зображуваних явищ, є засобом виразності, емоційності, образності і функціонально реалізується як експресема [24, с. 17].

Так, Д. Ганич та І. Олійник подають таке визначення: «епітет – один із основних тропів, художнє образне означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість предмета, поняття, дії. Найчастіше епітетами виступають означення-прикметники, у широкому розумінні епітетами називають іменники-прикладки, а також прислівники, які метафорично пояснюють дієслово» [4, с. 76].

Незважаючи на суперечності й розбіжності в теоретичному статусі епітета, безперечним визнано той факт, що епітет є значимою одиницею загальної системи художнього простору мови:

використовується з метою образного відображення дійсності;

створює чуттєві, зорові уявлення про описувані явища;

бере участь у структурній організації цілісного художнього простору.

Дискурсивні епітети є ефективним стилістичним прийомом образної репрезентації комунікативної події. На відміну від стереотипних, мовних прийомів, вибір цього дискурсивного засобу образності залежить від індивідуальних креативних особливостей поетичного мислення автора і читача: їхньої здатності до творчої уяви, до різноманітних образних асоціацій. І. Грей та Ф. Сафарі говорять, що «поет повинен вибирати найбільш очевидні та типові епітети безвідносно до контексту» [45, р. XII].

Для розуміння сутності дискурсивних епітетів принциповим визнається той факт, що найважливішою функцією художнього дискурсу є пізнавально-естетична, що відображає авторське світобачення і в реалізації якої беруть участь особливі стилістичні прийоми. Епітети дають широкі можливості для досягнення цих цілей. Останнім часом зріс інтерес до дослідження лінгвостилістичного статусу епітета, проте багатогранність і неоднозначність цього стилістичного прийому виходить за рамки стилістики й виявляє зв'язок епітета з проблемами теорії та пізнання. Як атрибутивне слово, епітет не лише несе інформацію про об'єкт, його властивості та ставлення до нього мовця, а й є знаком завершення певного етапу парцеляції навколишнього світу,

дослідження й включення виокремленого об'єкта до певного концептуального й естетико-культурного контексту.

Дискурсивні епітети розглядаються багатьма дослідниками як основний засіб утвердження індивідуального, суб'єктивно оцінного ставлення до описуваного явища. За допомогою епітета досягається бажана реакція на висловлення з боку читача. За такого підходу дискурсивні епітети є визначенням, створеним авторами для вирішення певних стилістичних завдань. Дискурсивні епітети структурно й естетично взаємодіють з ідеєю всього тексту, створюють підтекст. Під час опису зовнішності героїв письменники часто використовують цей виразний засіб.

Епітети переважно виражаються прикметниками, дієприкметниками, що перебувають як у препозиції, так і в постпозиції. Антропоцентричний підхід до вивчення семантики мовних одиниць передбачає виявлення тих суттєвих, глибинних характеристик імені предмета, ознаки тощо, що формують уявлення носія мови про той чи той об'єкт і ситуацію зовнішнього світу. Ці глибинні семантичні характеристики проявляються на поверхневому рівні, у синтаксичній поведінці мовної одиниці. Тому сполучуваність слова підпорядковується семантичним правилам. Аналізуючи сполучуваність прикметника з назвами різних об'єктів, можна зрештою реконструювати фрагмент наївної картини світу, пов'язаний із мовним образом конкретного ознакового слова. Як відомо, якість є суттєвою характеристикою свого носія. Прикметники, позначаючи певну царину реальної дійсності (властивості, ознаку, якість), формують окремий прошарок лексики та вирізняються насамперед своєю змістовою основою. Дискурсивні епітети можуть виникати шляхом семантичної модифікації.

У рамках структурної класифікації заведено виокремлювати прості та складні епітети. Останнім часом у науці зріс інтерес до складних епітетів, оскільки складний епітет несе в собі не тільки естетичне, а й інформативне,

стилістичне навантаження, володіє силою узагальнення і відображає важливі для реалізації авторського задуму ознаки і якості предметів, осіб, явищ.

Складні дискурсивні епітети можуть позначати крайній ступінь прояву чогось, а компоненти епітета створюють цілісний семантичний комплекс з єдиним узагальнювальним значенням. Таким чином, дискурсивні епітети не тільки виконують зображувальну та виражальну функцію в текстах, а й допомагають глибше проникнути в поетичний світ художнього твору. Складні дискурсивні епітети виступають стилеутворювальними одиницями художньої картини світу дискурсивного простору тексту, а також мають емоційно-оцінну функцію та беруть участь у формуванні художнього образу й образної системи твору.

І сьогодні теорія епітета не є достатньо визначеною і варіюється в досить широких межах. Виходячи з широкого розуміння епітета, ми, по-перше, все ж таки обмежимо епітетні сполучення характером атрибутивних стосунків, оскільки в предикативному вживанні епітет втрачає свої індивідуальні характеристики. Атрибутивна функція передбачає семантичну узгодженість означення з означуваним, тоді як у предикативній функції можливе нав'язування деяких зовнішніх, випадкових ознак дистрибуту. Крім того, саме в атрибутивних, а не в предикативних конструкціях виникають семантичні заборони на сполучуваність прикметників із предметними іменами, що дають ключ для семантичного опису і тих, і інших. По-друге, не кожне визначення належатиме до числа епітетів, незважаючи на плинність меж між логічним і поетичним визначеннями. Звісно, логічне визначення може стати поетичним у контексті мовлення, але вони не еквівалентні у функціональному плані. Логічне визначення виконує класифікуючу функцію і, відповідно, звужує поняття, поетичне визначення створює образ предмета, підкреслює емоційно-оцінне ставлення до нього, виконуючи характеризуючу функцію. На відміну від логічного визначення, поетичне не звужує обсяг

поняття, а, навпаки, актуалізує додаткові ознаки, об'єктивно властиві предмету або суб'єктивно зазначені автором.

Так, Т. М. Онопрієнко вказує на те, що «епітет може розглядатися не тільки як першотроп, але й як системоутворюючий центр тропіки, тому що в нього можуть трансформуватися інші тропи, наприклад:

- The sea was smiling (метафора) → the smiling sea.
- His chest is like a barrel (порівняння) → his barrel chest.
- His finger accused us (метонімія) → his accusing finger.
- Her beauty seemed ugly (оксюморон) → her ugly beauty» [21, с. 7].

Епітет, на думку О. О. Потебні, це загальна форма стосовно окремих тропів, тобто фігура, а не троп. Інакше кажучи, під епітетом літературознавець розумів додаток визначального прикметника до іменника, що визначається, вважаючи також, що всяке визначення, зменшуючи обсяг і збільшуючи зміст поняття, наближає це поняття до конкретності [25, с. 37].

Звернімо увагу, що емоційне значення в епітеті може супроводжувати предметно-логічне значення або існувати як єдине значення в слові. Таким чином, епітет можна назвати основним засобом утвердження індивідуального, суб'єктивно-оцінного ставлення до описуваного явища, оскільки за допомогою використання цього стилістичного прийому досягається бажана реакція на висловлювання з боку читача. Наведені вище визначення вказують на формальну особливість епітетів, їхнє морфологічне вираження й образність як головну їхню функцію, що сприяє наочності їхньої семантичної двоплановості. Зазначимо, що епітет може передавати оціночну, експресивно-емоційну, образну, художньо-естетичну, конкретизуючу інформацію. Будучи стилістичним прийомом, він виконує певні функції в контексті авторського бачення.

Низка вітчизняних авторів наголошує на головному призначенні епітета – передача образної характеристики та значущих властивостей об'єкта. Епітети не тільки насичують описуваний предмет емоційно, образно, а й

передбачають появу різних образних асоціацій. Крім цього, конкретизувальні й оцінні епітети роблять акцент на ознаці визначуваного об'єкта, а також доповнюють його іншими смисловими ознаками.

Також необхідно відзначити і здатність епітетів надавати індивідуального забарвлення предмету, що виражається, і створювати особливу атмосферу в тексті, що слугує основним завданням художньої виразності.

Найпоширенішою є емоційно-експресивна функція, що передбачає вираження настрою автора, його особисте сприйняття того, що відбувається, і створення необхідної для передачі смислових відтінків твору певної емоційності.

Зазначимо, що більшість епітетів, представлених у досліджуваних романах, також спрямовані на реалізацію функції опису символів. Необхідно підкреслити, що за допомогою оціночних епітетів зовнішній опис дає можливість уявити як зовнішній, так і внутрішній вигляд персонажа, його моральні характеристики. За допомогою оціночного епітета створюються характеристики персонажа.

Таким чином, епітет як лексико-стилістичний засіб широко поширений і реалізує такі функції: описову, характеризуючу, оцінну, експресивну. Епітети посилюють емоційну виразність романів і загалом мають важливе значення для сприйняття читачем символіки та образів, представлених у творах.

Узагальнюючи наведені вище визначення епітетів, можна виокремити його основні характеристики:

1. епітет виділяє певну ознаку предмета, що має важливе для автора значення;
2. епітет найчастіше виражається за допомогою прикметника, іменника, прислівника або словосполучення;
3. епітет характеризує предмет або явище з точки зору автора;

4. будь-яке визначення може бути назване епітетом, але буде поділ на точні та переносні значення цих визначень.

Справедливим є висловлювання про складну природу епітета, в якому поєднуються і взаємодіють різні чинники: мовні, стилістичні, психологічні. Це дає можливість уявити, виходячи з історії епітета, як еволюцію мови і стилю, так і еволюцію свідомості, мислення людини, особливості її ставлення до світу.

Епітет, як і будь-яке поетичне слово, є поліфункціональною, полісемантичною одиницею, життя якої детерміноване художньою тканиною твору, естетикою автора та його світосприйняттям. Епітет є лінгво-естетичною категорією, що входить до сфери мистецького пізнання і підвладна загальним закономірностям розвитку мистецтва та способам художнього освоєння світу. Зі зміною мислення змінюється художнє віддзеркалення дійсності і, як наслідок, змінюються семантика та функція епітета.

Первісне призначення епітета – посилити найпоказовішу рису в предметі мовлення – з плином часу заміщується функцією суб'єктивної характеристики предмета, яка акцентує увагу реципієнта не на увагу реципієнта не на типовій ознаці, а на ознаці, актуальній для інтерпретації цього предмета з позиції суб'єкта мовлення. Функціональна еволюція епітета зумовлює зміну семантичних відношень у структурі атрибутивного сполучення і збільшує роль означення.

Не можна не відзначити особливу значущість використання епітетів у художніх текстах. Більшість письменників вдаються до широкого використання епітета у своїх творах з метою посилити виразність зображуваних ними в тексті предметів, найяскравіше показати їхні основні характеристики.

Саме за допомогою епітетів у тексті автор передає свою власну емоційну оцінку предмету, факту, явищу, персонажам, їхнім діям. Тобто

завдяки епітетам передається авторський оціночний настрій. Також епітети застосовуються письменниками для посилення образності мови художнього твору, що дає змогу відрізнити індивідуально-авторський стиль одного письменника від іншого. Письменницьке мовлення стає яскравішим, індивідуальнішим, красивішим, змістовнішим, образнішим.

З функціонального погляду значущості епітетів у тексті звернемо увагу на той факт, що за допомогою епітетів автор може виокремити й підсилити в художньому тексті певні характеристики та смислові ознаки описуваного об'єкта, змінити звичні загальноприйняті рамки лексеми, сприяти появі в читачів різноманітних асоціативних зв'язків, акцентувати увагу на значущих моментах при створенні задуманого художнього образу. Епітет є однією з основних форм презентації суб'єктивного, індивідуального ставлення до описуваного явища. Основоположною рисою цього явища часто називають образність. Інші вчені підкреслюють наявність таких компонентів як експресивність та оціночність, а образність розглядають як факультативний компонент. Нерідко також вказується на обов'язковий емоційний компонент значення. Однією з функцій епітета є формування бажаної реакції з боку реципієнта на повідомлювану інформацію, і, як наслідок, управління його сприйняттям. Подібної реакції можна досягти за допомогою передання емоцій і вираження оцінки, що супроводжуються експресивним компонентом. Таким чином, епітетом можна вважати одиниці, які за своєю природою є емоційно-експресивними, оціночно-експресивними або стають такими в певній ситуації, тобто в контексті. Оригінальними авторськими епітетами завжди є образні епітети, що максимально передають індивідуальне сприйняття мовця.

За суб'єктивної характеристики події чи явища героєм часто підкреслюється інтенсивність вказаної характеристики. Наприклад: *All in all, it was a heavenly day*. Цей епітет підкреслює, наскільки чудово три головні героїні провели день, розважаючись і не думаючи про роботу. Наприклад,

impossible hours [64] – акцентується складність і нестерпність довгого робочого дня, який викликає відчай у багатьох працівників.

Іноді в ролі епітетів виступають слова з певною стилістичною конотацією. Мовці вдаються до ненормативної лексики для передачі своїх, як правило, вкрай негативних емоцій. Наприклад, *the damnest thing ...* [64]. Тут герой висловлює обурення й досаду з приводу виразки. Розглянутий вид епітета досить часто зустрічається в компліментах, наприклад: *a tremendous future* [63].

Епітети, що описують поведінку і вчинки героїв у конкретних ситуаціях, слугують засобом непрямої характеристики героїв. Наприклад, *a thirty-six-hour call* [64]. Епітет у цьому прикладі характеризує героя як людину оптимістичну, яка не сумує навіть у складній ситуації. Опис дії у наведеному нижче прикладі характеризує героїню як людину, що сумлінно ставиться до виконання своїх обов'язків: *gently stroked*.

Епітети, що виражають ставлення героїв до події або ситуації, також є способом непрямої характеристики героїв, оскільки їхня реакція на події, що відбуваються навколо них, істотно розкриває їх як особистостей. На відміну від першого різновиду епітетів, що виражають емоції, тут на перший план виходить не підкреслення інтенсивності характеристики, а розкриття героя через його ставлення до певних подій, наприклад, *a lousy thing* [63]. Героїня обурена вчинком нареченого її подруги, який з'явився до неї зі своєю дружиною, про яку раніше не згадував. Реакція героїні на цю ситуацію характеризує її як людину, що співчуває і зневажає зраду. Роберт Холл «відносить емоції чи ставлення до когось виражене фізичною дією, виразом чи характеристикою, наприклад, e.g. *He uttered a surprised snort*» [46, с. 94].

М. Акондо та М. Шіфулла також зупиняються на людських емоціях в літературі: «емоції людської раси, які можна знайти в літературних творах, є психологічним станом людства, тобто, те, що людина бачить чи уявляє відображається в літературі» [39, с. 574].

Досить часто у творах епітети вживаються для опису зовнішності героїв? наприклад: *a small butterball of a woman*. У деяких випадках епітети супроводжуються інтенсифікаторами: *a flawlessly beautiful woman* [63]. У багатьох випадках зовнішність тією чи іншою мірою передає характер героя: *dressed elegantly and expensively* [63]. Цього персонажа цікавили тільки гроші і зовнішній вигляд, що і відбивається в його манері одягатися. Риси зовнішності можуть бути як постійними, так і ситуативними, що відображають емоції, які відчувають герої, наприклад, *the venomous looks* [63].

Епітети, що описують характер, є засобом прямої характеристики героїв. У наступному прикладі за допомогою порівняльних епітетів автор розкриває багатогранну хижацьку сутність адвоката, або вірного помічника Цицерона та зображення Цицерона як стратега: *a faithful assistant* [63], *dangerous schemer* [63], *ambitious strategist* [63]. Так, С. М. Бовра вказує, що «Троя зображується епітетами, які завжди відповідні своєму місцю та вигляду, та часто є барвистими та мальовничими» [42, с. 20].

Фразовий ідіоматичний епітет ємко розкриває сутність героя в наведеному нижче прикладі: *tame tribunes* [63]. Епітет підкреслює наскільки трибуни були залежні від Красса. Опис характеру часто супроводжується характеристикою розумових здібностей або професіоналізму героя, наприклад, *young and friendly* [63], *intelligent-looking* [63], *self-assured* [63]. У дуже нечисленних випадках на перший план виходить представлення таланту або видатних здібностей: *a beautiful voice* [63], *sultry and sensuous* [63]. Характер може протиставлятися професіоналізму з метою підкреслення суперечливості особистості героя, наприклад, *a fussy lawyer* [63], *a miserable human being* [63].

У численних випадках трапляються два різновиди епітетів (епітети, що описують зовнішність, та епітети, що описують характер або розумові здібності) в одному висловлюванні для передачі багатогранності образу, наприклад, *a small, dapper charming Atticus* [63]. Епітети у художніх творах

також характеризують відчуття, почуття та настрої героїв, наприклад, *grim-faced Hortensius* [63]. Цей епітет передає поганий настрій Гортензіуса протягом голосування, в якому він не міг забезпечити перемогу.

Епітети також вживаються в описах, як правило, для створення певної атмосфери оповіді, наприклад, *high gloomy corridor* [64], *deserted corridor* [64]. Описуючи коридори готелю, в якій делегації різних країн перед доленосними переговорами, які мали визначити долю цілих країн.

У наступному прикладі автор вживає метафоричний епітет: *surreal pointillistic streets* [63]. Цей вид епітета дуже яскраво і чітко передає образ дороги під час дощу в тому вигляді, в якому вона постає перед очима головної героїні. Вулиці здаються намальованими художником, створюється нечіткий, напіврозмитий пейзаж, що складається з безлічі дрібних крапель дощу.

Атмосфера також може створюватися за допомогою епітетів, що визначають слово ‘*silence*’ [64]. Подібні епітети, створюючи певну атмосферу, одночасно здатні характеризувати емоційний стан героїв, який варіюється від абсолютного комфорту до паніки: *absolute silence* [64].

До епітетів, що створюють атмосферу оповіді, видається можливим віднести також епітети, що створюють звуковий супровід, наприклад, *a raspy voice* [64]. Отже, незважаючи на той факт, що в сучасній літературі спостерігається тенденція передавати здебільшого динамічний розвиток сюжету, епітет продовжує залишатися одним з основних стилістичних засобів, які задають тональність художньому твору, а також формують його емоційне тло.

1.2 Класифікації епітетів

Питання, пов'язані з вивченням лексико-стилістичних засобів, що беруть участь у формуванні художнього образу, активно розробляються в сучасній лінгвістиці. Це дослідження доповнює та поглиблює вже існуючі уявлення

про епітет як ефективний формотворчий компонент художнього образу. Розподіл епітета у створенні художнього образу є недостатньо вивченим.

Заслуговує на увагу той факт, що деякі дослідники розглядають епітет у дискурсах, відмінних від художнього, і це стосується, хоч і не безпосередньо, образності. Зокрема, сучасні дослідження епітета передбачають його розгляд у різних аспектах, таких як семантика, образність, ступінь освоєності та стійкості, структура. Існує традиція описувати епітет у межах двох сфер – літературознавства та лінгвістики. Для літературознавства характерною є образність як основна ознака епітета. Він розглядається як виражальний засіб, що дає образну характеристику. Спочатку цей термін стосувався лише поетичного означення.

Таким чином, можна зробити висновок, що в межах лінгвістичного підходу головною ознакою епітета є експресивність та емоційне забарвлення. Але питання про морфологічні та синтаксичні характеристики залишаються відкритими. Як бачимо, думки щодо підстав і форм вираження епітета різняться. Розглянемо одне з найповніших визначень поняття «епітет», що містить узагальнення попередніх праць дослідників. Епітет – це художнє означення (означення в естетичній функції) предмета, особи, явища, процесу, ситуації, що виділяє, підкреслює, підсилює істотну, з погляду автора, ознаку, яка може повторювати або актуалізувати значення означуваного слова, бути типовою і невід'ємною для цілого класу предметів індивідуальну ознаку конкретного об'єкта, створювати мікро- або макрообраз, надаючи йому мальовничості, містити приховані смисли й оцінку, створювати емоційний настрій твору, посилювати враження на реципієнта, апелюючи до його інтелектуального, емоційного та естетичного сприйняття.

Загалом спільним у літературознавчому та лінгвістичному підходах є те, що вони обидва характеризують епітет як один з основних засобів вираження індивідуального, суб'єктивно-оцінного ставлення до описуваного предмета чи

явища, а також виділення суттєвої ознаки певного об'єкта з його класу, а на синтаксичному рівні розглядають його як атрибутивний елемент.

Через розбіжність поглядів дослідників на природу епітета не існує єдиної його класифікації, тому питання про його типологію залишається відкритим. Констатуючі епітети поділяються на фізичні та категоріальні, а оцінні – на етичні, естетичні та емоційні. Фізичні епітети – це ті, що позначають конкретні ознаки предметів, наприклад, форму, колір, звук, смак, розмір. Категоріальні епітети описують абстрактні ознаки предмета, особи чи явища. Етичні епітети несуть оцінку з точки зору моральних переконань, почуттів і звичок. Естетичні епітети «пов'язані із задоволенням почуття прекрасного». Емоційні епітети реалізують вираження самих емоцій, зображують емоційний стан та/або емоційне ставлення.

На першому етапі дослідження методом суцільної вибірки було відібрано 300 епітетів (по 150 з кожного роману), які було поділено на дві основні категорії: констатуючі (фізичні та категоріальні) та емоційні (етичні, естетичні та емоційні). До констатуючих епітетів належить 172 приклади, і вони описують фізичні ознаки, предмети, простір, матеріальні та категоріальні характеристики, наприклад: *alabaster-white skin* [64], *ancient machine (bicycle)* [64], *narrow wooden stairs* [63], *polished brown boots* [64], *cloudy European sky* [63]. У свою чергу, емоційна група налічує 128 прикладів, які передають оцінку, мораль, естетичну привабливість або потворність та власне емоційні стани персонажів, серед них: *anxious clients* [63], *great relief* [64], *violent reaction* [64], *glamorous figure* [64], *honest citizen* [64]. Такий розподіл демонструє, що в обох романах автор значною мірою поєднує фактичні констатації і емоційні оцінки, створюючи живу й деталізовану картину дій та характерів.

У деяких випадках поділ був досить суб'єктивним, оскільки епітет містив як оцінну, так і констатуючу основу. На другому етапі дослідження ми

відібрали епітети, які, на нашу думку, стосуються образності, а також було зроблено спробу виявити найбільш представлені типи епітетів, пов'язані з певними образами різного предметного наповнення: героя, місця, предмета, природи.

Опис героїв, навколишніх предметів, місця, природи за допомогою епітета надає образу виразності та дозволяє читачеві інтерпретувати його відповідно до авторського задуму. Важливість фізичних епітетів зростає при описі образів предмета та природи.

Аналіз показав, що тип використаного епітета безпосередньо пов'язаний зі сформованим образом та ідейною концепцією романів Р. Харріс. Вибір епітета є досить свідомим, переважання оцінних епітетів зумовлено методом оповіді, оскільки це розповідь від першої особи, в якій на перший план виходить суб'єктивне сприйняття. Ми виокремили епітети, що підлягають класифікації та їх кількість складає 202 епітети. Вони розкривають не лише моральні переконання, а й почуття героїв, які є лейтмотивом у виразі характерів. Епітети емоційної оцінки використовуються авторами обох романів досить епізодично, переважно у сценах взаємодії персонажів або опису внутрішнього стану (наприклад: *great relief* [64], *anxious clients* [63], *violent reaction* [64]).

Етичний епітет з інтенсифікатором у більшості випадків використовується з метою перебільшення. Слід зазначити, що емоційний тип епітета (*excited* та *worried*) практично не бере участі у формуванні образу, так само як і естетичний.

Існує значна кількість емоційних епітетів, які відображають етап еволюції персонажів та побудови стосунків із зовнішнім середовищем: *trained orator* [63] (зображають Красса як красномовного оратора), *noble face* [63] (зображає благородний вигляд Помпея), *grand country signeur* [63] (зображає Помпея як благородного землевласника).

У деяких випадках значення конкретної характеристики героя підкреслюється повторенням епітета, як, наприклад, у наступному прикладі, що вказує на гарячу вдачу, нестриманість: *thunderous bellowing* [63], *thunderous footsteps* [63].

Ганна Черемхівка пропонує наступну класифікацію епітетів: «власне епітети, постійні епітети, модифіковані постійні епітети, одиниці, утворені за подібністю до моделей інших тропів (перехідні): антифразисні, антономазійні, метафоричні епітети тощо; епітети, оформлені за моделями стилістичних фігур (графона, парентези, анафори, епіфори); епітети-символи. За морфологічним вираженням епітети розмежовуємо на іменникові, прикметникові, прислівникові чи виражені іменниками-прикладками, за структурою – прості, складні та складені» [36, с. 11].

Н. Ольховська та Н. Міхійенко зазначають, що «беручи до уваги позитивні сторони існуючих класифікацій епітетів та внівши необхідні, на наш погляд, зміни та уточнення, ми пропонуємо наступну семантичну класифікацію епітетів з урахуванням їх місця у польовій системі тропів: 1) узуально-асоціативні епітети (постійні, описово-оціночні); 2) okazіonalно-асоціативні епітети: поле подібності (компаративні, метафоричні, літотні/гіперболічні; поле суміжності (метонімічні, перифразні); поле протилежності (іронічні, оксюморонні)» [20, с. 217].

Тетяна Онопрієнко у своїй праці пропонує таку класифікацію епітетів:

1. Іронічний епітет (*a bright idea* – про дурну думку, нісенітницю),
2. Оксюморонний епітет (*a tiny skyscraper*),
3. Літотний/гіперболічний епітет (*a mammoth doodad*),
4. Компаративний епітет (*a lamplike face*),
5. Метафоричний епітет (*a threatening cloud*),
6. Перифразний епітет (*a green friend* – «ліс»),
7. Метонімічний епітет (*kind fingers*),
8. Літотне/ гіперболічне порівняння (*her eyes are like a bottomless abyss*),

9. Безмодульне порівняння (метафора-порівняння) (*her eyes are ripe plums*),

10. Метафора-перифраза (*the rhinoceros of the business world*) [21, с. 8-9].

Людмила Підкамінна у дисертаційному дослідженні про епітет «вважає за доцільне класифікувати епітети за декількома принципами:

1. За семантикою розрізняємо кольористичні, густативні, тактильні, одоративні, акустичні, темпоральні, емотивні епітети.

2. За граматичною структурою: ад'єктивні, дієприкметникові, адвербіальні, апозитивні епітети, епітети, виражені іменником у формі орудного відмінка, генітивні епітети.

3. За походженням розрізняємо традиційні (фольклорного походження) епітети, епітети-старослов'янізми (епітети-церковнослов'янізми), узуальні, індивідуально-авторські епітети.

4. За асоціативно-образними характеристиками: метафоричні, метонімічні, компаративні, оксиморонні та інші епітети.

5. За складністю поділяємо епітети на прості (складаються з однієї основи) та складні (складаються з двох і більше основ)» [24, с. 23].

Отже, класифікація епітетів є багатогранною та залежить від різних підходів – лінгвістичного, літературознавчого та стилістичного. Незважаючи на відмінності у поглядах дослідників, спільним є розуміння епітета як одного з основних засобів формування художнього образу, що підкреслює суттєві ознаки предмета, явища чи персонажа, виражає суб'єктивну оцінку автора та створює образність тексту.

1.3 Основні методи дослідження епітетів

Метод **компонентного аналізу** дозволяє виявити змістовні ознаки мовних одиниць. Компонентний аналіз у класичному підході – це метод дослідження змістовного боку одиниць мови, що складається із розкладання

значення на мінімальні семантичні складові, метою яких є виявлення семантичної структури цих одиниць. Для прикладу, наведемо ілюстрацію з дослідження Дж. Лайонза, який стверджує, що «слова ‘boy’, ‘girl’, ‘man’, та ‘woman’ всі позначають людей. Отже, ми можемо отримати зі значення кожного з них спільний множник ‘human’, тобто значення англійського слова ‘human’. Подібним чином ми можемо отримати зі слів ‘boy’, ‘man’ спільний множник ‘male’ та зі слів ‘girl’ та ‘woman’ – спільний множник ‘female’. Щодо ‘man’ та ‘woman’ можна сказати, що вони мають як один знаменник компонент ‘adult’, на відміну від ‘boy’ та ‘girl’, які не мають семи ‘adult’ (або альтернативно, містять ‘non-adult’). Значення чотирьох слів можна представити як результат трьох знаменників:

- (1) ‘man’ = ‘human’ × ‘male’ × ‘adult’
- (2) ‘woman’ = ‘human’ × ‘female’ × ‘adult’
- (3) ‘boy’ = ‘human’ × ‘male’ × ‘non-adult’
- (4) ‘girl’ = ‘human’ × ‘female’ × ‘non-adult’» [52, с. 108].

Отже, як бачимо, Дж. Лайонз розклав значення слів на компоненти, які мають назву семи. Таким чином, легко встановити слова, що мають спільні або відмінні риси. Ми можемо порівняти семи лексичних одиниць та встановити спільну сполучуваність близьких за значеннями слів у мові.

Компонентний аналіз є основою, за допомогою якої лінгвісти проводять дослідження семантики слів на сучасному етапі. Цей метод використовується для дослідження граматичної семантики.

Метод **контекстуального аналізу** є синхронним методом дослідження семантики слів. Дж. Фірс вважається засновником цієї теорії, який зазначав, що речення може мати зміст у ситуативному та соціальному контексті. Контекст ситуації є постійне оточення конкретного елемента (слова чи словосполучення), і називається колокацією, а граматичне оточення елемента, тобто розміщення в лінійній площині різних граматичних елементів називається колігацією.

Колокація – це сполучення слів, що часто вживаються та мають очікувані спільні риси, що дають змогу їм сполучатися на семантичному рівні, тобто їх семантика дозволяє їм утворювати колокацію. Прикладами колокацій є *‘beautiful baby’*, *‘beautiful bride’*, *‘beautiful home’* чи *‘beautiful park’*, проте не може бути *‘beautiful man’* чи *‘beautiful wood’* оскільки семантично англійський прикметник *‘beautiful’* позначає жіночу красу, чи красу природи, проте відносно чоловіків вживається прикметник *‘handsome’*, отже, може бути *‘handsome chap’*, *‘handsome man’*, *‘handsome stranger’*.

Колігація – це сукупність морфолого-синтаксичних ознак, що забезпечують сполучуваність мовних одиниць. Це поняття сполучуваності близьке до поняття валентності чи моделей у лінгвістиці. Тобто іменники сполучаються із дієсловами, прикметники із іменниками, а прислівники із прикметниками. Так, наприклад, можна сказати 1) *‘the boy came home’*, 2) *‘a beautiful girl’*, 3) *‘extremely handsome’* чи 4) *‘fairly handsome’*. Відповідно, у це буде відображено у наступних моделях:

1. det + N + V + Obj
2. det + Adj + N
3. Adv + Adj
4. Adv + Adj

де det це детермінатив (артикль), N – іменник, V – дієслово, Obj – додаток, Adj – прикметник, Adv – прислівник.

Такі аспекти як соціальні чинники, вплив комунікативної ситуації, екстралінгвістичні фактори, контекст ситуації береться до уваги при такому аналізі. Цей метод також використовується для визначення тексту по відношенню до інших текстів, а також мети того чи іншого тексту.

Основою **описового методу** є дослідження фактів однієї і тієї ж мови і тому цей метод є методом синхронного підходу до аналізу семантики. Встановлення фактів та явищ мови є метою цього підходу. Метод розглядає наступні методики: спостереження, узагальнення, інтерпретацію та

класифікацію. Спостереження встановлює властивості, ознаки, наприклад, звуки мови, групи лексики, граматичних характеристики лексичних одиниць. Узагальнення передбачає дослідження, вивчення, пізнання явищ дійсності, що виявляються в цілісності, в єдності та взаємозв'язку їх частин подібних та повторюваних фактів в одну більш широку категорію, де вони об'єднуються за спільними ознаками. Лексичні одиниці можна об'єднати за спорідненими ознаками в синонімічні, антонімічні, тематичні чи подібні групи. Інтерпретація – це тлумачення результатів дослідження, визначення місця того чи іншого лінгвістичного факту серед інших фактів. Деколи є можливість трактувати один і той же факт по-різному. Класифікація ґрунтується на фактах, які трактуються один відносно іншого за певними характеристиками. Класифікації часто подаються для кращого сприйняття у вигляді таблиць, схем тощо.

Класифікація – це результат розподілу явищ або понять на групи чи класи за властивостями чи ознаками, що мають якусь одну спільну характеристику. Класифікацією називається система поділу предметів за класами на підставі схожості цих предметів у середині класу і їх відмінності від предметів інших класів.

Як художню деталь епітет не можна плутати з означальним прикметником. Завдання епітета більшою мірою індивідуалізувати поняття або предмет, відрізнити його від схожих йому понять. Саме тому багато дослідників у своїх роботах про розуміння і класифікацію епітета стикаються з низкою проблем, оскільки структура епітета передбачає одночасне врахування таких показників, як семантика, стилістичне забарвлення, образний потенціал, кількісний показник – те, що притаманне звичайним іменникам прикметникам, які виступають у функції означення стосовно іменника.

Враховуючи зазначені труднощі у дослідженні епітетів, у роботі було застосовано комплекс методів, що забезпечив всебічний аналіз та врахування

всіх особливостей їх функціонування у художньому тексті. Серед традиційних лінгвістичних методів ми використовували дескриптивний метод для систематичного опису та інтерпретації мовних явищ, а також метод таксономії, який дозволив упорядкувати епітети за категоріями та створити класифікаційну схему. Метод компонентного аналізу дав змогу виділити семантичні складові епітетів, визначити ключові ознаки та простежити закономірності їхнього використання.

Для комплексного лінгвістичного аналізу використовувалися методи, які поєднують кількісний та якісний підхід: компонентний аналіз дозволив класифікувати епітети на фізичні, категоріальні, етичні, естетичні та емоційні та визначити співвідношення констатуючих і оцінних епітетів у тексті. Описовий метод використовувався під час систематизації та зіставлення результатів для формування цілісної класифікації, враховуючи семантичні та структурні особливості епітетів.

Кількісний аналіз дозволив визначити частоту використання різних типів епітетів у романах Р. Харріса, а також встановити перевагу певних категорій залежно від функції тексту та способу оповіді. Якісний аналіз дав змогу оцінити контекстуальні особливості епітетів, виявити їхню роль у створенні художнього образу та передачі емоційного забарвлення, а також простежити взаємозв'язок між формою та функцією епітета.

Висновки до розділу 1

У ході дослідження було підтверджено, що епітети виконують багатогранну функцію у художньому тексті. Вони використовуються для прямої та непрямої характеристики героїв, опису їхніх дій, поведінки, емоцій, ставлення до подій та зовнішності. Деякі епітети, наприклад, *a tremendous future*, *a thirty-six-hour call*, *gently stroked*, *a lousy thing*, відображають ставлення або оцінку героїв щодо певної ситуації, тим самим розкриваючи їхній характер. Епітети, що описують зовнішність та манеру поведінки, як-от

a small butterball of a woman, dressed elegantly and expensively, відтворюють психологічні та соціальні особливості персонажів, а часто й інтегрують характер та професійні якості (*a faithful assistant, dangerous schemer, ambitious strategist, young and friendly, intelligent-looking*). Фразові та ідіоматичні епітети, як-от *tame tribunes*, підкреслюють залежність або положення героїв у соціальній ієрархії. Епітети також активно формують атмосферу оповіді, створюючи враження місця та часу (*high gloomy corridor, deserted corridor, surreal pointillistic streets, absolute silence, a raspy voice*), що одночасно відображає емоційний стан персонажів та задає тональність тексту. Класифікація епітетів, зокрема за підходом Людмили Підкамінної, дозволяє систематизувати їх за семантикою, граматичною структурою, походженням, асоціативно-образними характеристиками та складністю, що забезпечує всебічний аналіз художніх засобів. Використання епітетів у творах Р. Харріса демонструє свідому авторську стратегію: переважання оцінних епітетів, часте застосування етичних оцінок, а також комбіноване використання епітетів зовнішності та характеру для створення багатогранних образів. Загалом, епітети виступають ключовим засобом формування художнього образу, передають суб'єктивну оцінку автора, збагачують текст емоційним забарвленням та забезпечують цілісність художньої композиції.

Узагальнюючи використані методи дослідження, можна констатувати, що їхня комбінація забезпечила всебічний аналіз епітетів у художніх текстах. Дескриптивний і таксономічний методи, дали змогу систематизувати та класифікувати мовні явища, тоді як компонентний і дистрибутивний аналізи дозволили виявити семантичні складові епітетів і закономірності їхнього вживання у контексті. Контекстуальний і описовий методи забезпечили глибоке розуміння функцій епітетів у створенні образу героїв, природи, предметів та атмосфери твору. Загальнонаукові підходи (спостереження, систематизація, узагальнення) сприяли впорядкуванню матеріалу та обґрунтованому формулюванню висновків. У результаті поєднання

кількісного та якісного аналізу дозволило оцінити частотність, функціональні особливості та художню роль епітетів, що забезпечило цілісне та комплексне дослідження лексико-стилістичного засобу в межах романів Р. Харріса.

РОЗДІЛ 2. КЛАСИФІКАЦІЯ ЕПІТЕТІВ У РОМАНАХ Р. ХАРРІСА «ІМПЕРІЯ» ТА «МЮНХЕН»

2.0 Вступні зауваги

У цьому розділі ми розглянемо семантичну класифікацію епітетів у романах Р. Харріса, та особливості їх функціонування у романах «Мюнхен» та «Імперія».

2.1 Класифікація епітетів у романах Р. Харріса.

Романи Р. Харріса *Imperium* та *Munich* були бестселерами у Британії та у світі. Роман *Imperium* є одним із романів, які автор планував написати про Цицерона та політику. Автор сам зазначає, що роман не слід читати як «нові лейбористи в тогах», та описує його як більш «літературним» ніж будь-який інший із його романів, колоритно описуючи Цицерона та тогочасну політику давнього Риму. Він намагався представити у романі прекрасну риторику Цицерона, сфокусуватися на його промовах. Роман був написаний в результаті його розчаруванням політикою Британії 1990-х та 2000 років.

Роман *Munich* є описом Гітлера та його оточення у період Мюнхенської угоди 1938 року, коли великі держави погодилися на розчленування Чехословаччини та приєднання до Німеччини території Судетської області, яку Гітлер відразу ж порушив.

Для створення власної класифікації ми поклалися на ідеї, що були закладені в роботу В. Дудник, та визначення епітета, що його використовувала Т. М. Онопрієнко у своїх працях. В. Дудник у розвідці пропонує свою класифікацію, уточнюючи, що «характер асоціації у кожному конкретному випадку має свою специфіку й визначає більш чи менш глибокий підтекст, у прочитанні якого орієнтиром стає художня манера автора. Т.М. Онопрієнко, виходячи із системного підходу до тропіки, сукупність тропів і місце, яке займає серед них епітет, подає у вигляді схеми трьох функціональних полів: 1) подібності (порівняння, метафора, епітет,

літота/гіпербола; 2) суміжності (метонімія, перифраза); 3) протилежності (оксюморон). Окремі поля тропіки перетинаються, у результаті чого утворюються тропи-гібриди, зокрема епітети-гібриди: 1) іронічний епітет; 2) оксюморонний епітет; 3) літотний/гіперболічний епітет; 4) компаративний епітет; 5) метафоричний епітет; 6) перифразний епітет; 7) метонімічний епітет. Крім того, дослідник розглядає епітет як первинний троп в аспекті генезису і як системотвірний центр тропіки і пропонує класифікувати епітети з розподілом їх на узуально-асоціативні й okazіonalно-асоціативні» [8, с. 11-12].

Цінними для нашого дослідження були напрацювання Людмили Підкамінної, завдяки яким ми змогли здійснити систематизацію епітетів у романах та визначити їхню функціональну роль у художньому тексті. Знайдені в двох романах приклади піддалися класифікації за кількома критеріями: семантичним, граматичним, походженням, асоціативно-образним та за складністю. Л. Козловська підкреслює, що «аналіз семантики епітетів передбачає дослідження структури, семантики і стилістичних функцій епітетів у контексті кореляції «епітет (означення) – дистрибут (означуване)» [12, с. 62]. Це дозволило окреслити закономірності використання епітетів і оцінити специфіку стилю автора. Нижче наводяться результати класифікації епітетів, що дають змогу системно оцінити їхнє функціонування у художньому тексті.

1. Класифікація епітетів за семантикою:

Семантичний аналіз епітетів дозволяє визначити, яку саме характеристику об'єкта автор прагне підкреслити.

- Кольористичні епітети описують колір предметів або явищ, додаючи тексту візуальну насиченість: *alabaster-white skin* [64], *brilliant scarlet silk* [63], *scarlet lips* [63], *bronzed skin* [63], *bright scarlet cloak* [63]. Такі епітети створюють уявні образи, що сприймаються читачем як яскраві, конкретні та візуально чіткі.

- Густативні епітети передають смакові якості предметів, що дозволяє читачеві «відчути» текст на сенсорному рівні: *stale wine* [63]. Їхнє використання додає оповіді реалістичності та емоційної глибини.
- Тактильні епітети описують відчуття на дотик: *smooth pink cheeks* [64], *small neat hand* [64], *supremely useful servant* [64]. Вони сприяють відчуттю фізичної присутності персонажів або предметів у тексті.
- Одоративні епітети передають запахи, що активізує ще один сенсорний канал читача:
fragrant wake of crocus oil and saffron unguents [63], *stale tobacco smoke* [64]. Такий тип епітетів підсилює атмосферність сцен та впливає на емоційне сприйняття.
- Акустичні епітети відтворюють звуки, які формують ритмічну та емоційну палітру тексту:
distinct growl [64], *booming voice of a trained orator* [63], *raucous laughter* [64]. Вони допомагають автору передати характер персонажів або драматизм подій.
- Темпоральні епітети акцентують час, тривалість або період події: *early-evening gloom* [64], *perpetual twilight* [64], *leisure summer* [64]. Вони створюють відчуття часу та допомагають організувати сюжетну тканину твору.
- Емотивні епітети відображають емоційні стани персонажів або оцінку ситуацій:
anxious clients [63], *great relief* [64], *violent reaction* [64]. Вони відіграють важливу роль у формуванні психологічного портрету та настрою оповіді.

2. Класифікація за граматичною структурою:

Граматична класифікація епітетів дозволяє визначити синтаксичну організацію художнього тексту та характер мовних конструкцій, що формують опис.

- Ад’єктивні епітети — найпоширеніша форма, що включає прикметники або прикметникові словосполучення: *brilliant young men* [64], *baby-faced lawyer* [64], *gloomy afternoon* [63]. Вони надають тексту прямолінійності та виразності.
- Дієприкметникові епітети відображають стан або дію об’єкта: *accelerating pulse* [64], *sleeping birds* (метафорично) [64], *drooping moustache* [64]. Вони додають динаміки та описують процеси, що відбуваються у тексті.
- Адвербіальні епітети визначають спосіб виконання дії або характер предмета: *briskly conveyed* [63], *lukewarm manner* [64]. Вони уточнюють дію або якість, підкреслюючи нюанси авторського стилю.
- Апозитивні епітети уточнюють або розкривають ідентичність об’єкта: *full motorised division* [64], *sacred office* [63]. Це дозволяє автору концентрувати увагу читача на важливих деталях опису.
- Епітети у формі іменника орудного відмінка: *supremely useful servant* [64], *precious portraits* [64]. Такі конструкції часто підкреслюють значущість предмета або персонажа.
- Генітивні епітети описують належність або характеристику через відносини: *customary ranting and raving* [64], *inconvenient truths* [64]. Вони дозволяють створювати складні смислові структури та відтінки оцінки.

3. Класифікація за походженням:

Аналіз походження епітетів дозволяє визначити джерела мовного матеріалу та традиційні або інноваційні аспекти стилю автора.

- Традиційні епітети (фольклорного походження) стали стійкими виразами:

baby-faced lawyer [64], *star-crossed lovers* [63]. Їхнє використання підкреслює зв'язок твору з культурною та мовною традицією.

- Узуальні епітети широко відомі в літературі: *blunt-jawed* [64], *brutal face* [64], *towering figure* [64]. Їхня роль полягає в забезпеченні зрозумілості та загальної впізнаваності описів.

- Індивідуально-авторські епітети характеризують оригінальний стиль автора та його творчі інновації: *delightfully stupid military commander* [63], *thunderous bellowing* [63] (Imperium). Вони створюють неповторність художнього тексту та відображають авторську індивідуальність.

4. Класифікація за асоціативно-образними характеристиками:

Цей підхід дозволяє оцінити, як епітети формують образи через перенесення властивостей:

- Метафоричні епітети передають образ через порівняння чи перенос значення:

sleeping street [64], *clouded European sky* [64]. Вони формують асоціативну та емоційну насиченість тексту.

- Метонімічні епітети використовують частину для позначення цілого або відомий знак для явища: *full motorised division* [64], *glittering Opels and Mercedes* [64]. Це дозволяє автору створювати економні, але ємкі образи.

- Компаративні епітети здійснюють пряме порівняння: *as inspiring as a dirge* [64]. Вони посилюють художню виразність і допомагають читачеві відчутти нюанси оцінки.
- Оксиморонні епітети поєднують протилежні значення: *grim cheerfulness* [64], *astonishingly light security* [64]. Вони надають тексту парадоксальності, глибини та інтелектуальної привабливості.

5. Класифікація за складністю:

Складність епітетів визначається кількістю основ у слові або словосполученні:

- Прості епітети складаються з однієї основи: *narrow* [64], *dreadful* [64], *blissful* [64]. Вони передають характеристику без ускладнень і використовуються для лаконічного та зрозумілого опису.
- Складні епітети включають дві або більше основи: *alabaster-white skin* [64], *blunt-jawed* [64], *brutal face* [64], *delightfully stupid military commander* [63], *astonishingly light security* [64]. Вони забезпечують більшу виразність і деталізацію, створюючи багаторівневі образи.

Відповідно, можемо стверджувати що автор часто використовує епітети, які роблять образи яскравими та живими. М. Пронька зазначає, що «вивчення образнохудожньої мови творчого доробку дає можливість усебічно і глибоко усвідомити, наскільки мовні засоби дозволили автору виразно змалювати образи персонажів, наділити їх індивідуалізованою мовою, розкрити характери, вмотивувати дії тощо» [28, с. 146]. Граматичний аналіз виявив переважання прикметників та дієприкметників, що робить опис точним і виразним. За походженням епітети поєднують традиційні, загальновживані та авторські форми, а за образними характеристиками зустрічаються метафори,

метонімії, порівняння та оксиморони, що додає тексту глибини. Аналіз складності показав, що автор використовує як прості, так і складні епітети, щоб створювати різноманітні й деталізовані образи.

2.2 Семантична класифікація епітетів у романах Р. Харріса.

У ході дослідження було відібрано 202 відібраних прикладів епітетів із двох романів. Ці приклади стали основою для лексико-семантичного та тропологічного аналізу, що дозволив класифікувати епітети за різними ознаками та простежити їхні функціональні особливості в художньому тексті. Вибірка охоплює широкий спектр художніх засобів, включаючи фізичні, категоріальні, емоційні та етичні епітети, що дає змогу досліджувати не лише мовні характеристики, а й спосіб вираження автором моральних, емоційних та естетичних оцінок.

Класифікацію Тетяни Онопрієнко обрано для аналізу епітетів у художньому тексті, оскільки вона комплексно охоплює основні типи епітетів, які широко використовуються у сучасній літературі, та враховує їхню семантичну і тропологічну природу. Її підхід дозволяє не лише виділити базові категорії (подібність, суміжність, протилежність), а й простежити складніші гібридні форми, що поєднують кілька тропів, такі як іронічні або оксюморонні епітети.

Відповідно, матеріал дослідження було класифіковано за лексико-семантичним критерієм на такі категорії епітетів:

- 1) подібності (порівняння, метафора, епітет, літота/гіпербола;
- 2) суміжності (метонімія, перифраза);
- 3) протилежності (оксюморон).

На основі прикладів, наведених Тетяною Онопрієнко, можемо пояснити значення кожного типу епітета та окреслити його функціональні особливості у художньому тексті [27, с. 86]. Важливо зауважити, що окремі поля тропіки перетинаються, у результаті чого утворюються тропи-гібриди, серед яких виділяють епітети-гібриди:

- 1) Іронічний епітет – створює ефект іронії, наприклад, *a bright idea* (про дурну думку, нісенітницю).
- 2) Оксюморонний епітет – поєднує протилежні за значенням слова для парадоксального ефекту, наприклад, *a tiny skyscraper*.
- 3) Літотний/гіперболічний епітет – підкреслює властивість об'єкта через перебільшення або применшення, наприклад, *a mammoth doodad*.
- 4) Компаративний епітет – вказує на подібність або відмінність через порівняння, наприклад, *a lamplike face*.
- 5) Метафоричний епітет – переносить ознаку з одного об'єкта на інший, наприклад, *a threatening cloud*.
- 6) Перифразний епітет – замінює пряме означення описовим висловом, наприклад, *a green friend* («ліс»).
- 7) Метонімічний епітет – передає ознаку через назву пов'язаного об'єкта, наприклад, *kind fingers*.
- 8) Літотне/гіперболічне порівняння – використовується для створення образного порівняння, наприклад, *her eyes are like a bottomless abyss* [63], тоді як безмодульне порівняння (*her eyes are ripe plums* [63]) передає подібність через прямий образ.

Таким чином, аналіз прикладів, наведений Тетяною Онопрієнко, дозволяє диференціювати типи епітетів і зрозуміти, як вони функціонують у художньому тексті для передачі емоцій, характеристики героїв та образності. Кожен тип епітета виконує власну художню функцію: іронічний підкреслює гумор або сарказм, оксюморонний створює контраст, літотний/гіперболічний – емоційну напруженість або перебільшення, а метафоричний, метонімічний і перифразний епітети поглиблюють образність та асоціативність опису.

2.2.1 Семантична класифікація епітетів у романі «Мюнхен»

Для дослідження художніх засобів у романі «Мюнхен» було проведено семантичну класифікацію епітетів, що дозволило виявити домінуючі типи виразності та їхні функції у тексті. Усього було проаналізовано 83 епітети, які

поділено на сім основних категорій залежно від семантичних ознак: іронічні, оксюморонні, гіперболічні/літотні, компаративні, метафоричні, перифразні та метонімічні. О. Мунтян зазначає, що «найхарактернішою ознакою епітетної конструкції є аксіологічна функція, яка впливає на виникнення оригінальних авторських словесних образів» [19, с. 122].

Іронічні епітети (12,7%, 13 прикладів) – виражають подвійний, часто гумористично-підкреслений сенс, що дозволяє автору передати авторську іронію або критичне ставлення до персонажів чи ситуацій. Наприклад:

- *absurd stubbornness* [64]
- *sly unnerving smile* [64]
- *stupid schemes* [64]

У романі іронічні епітети використовуються як м'яка критика або сатиричне підкреслення особливостей персонажів і подій, створюючи легку гумористичну дистанцію між автором і описуваною ситуацією.

Оксюморонні епітети (2,4%, 2 приклади) поєднують слова з протилежними значеннями, створюючи парадоксальний ефект. Такий тип епітетів допомагає передати складну, суперечливу природу описуваних об'єктів:

- *grim cheerfulness* [64]

Оксюморонні епітети у романі підкреслюють внутрішню суперечливість персонажів і неоднозначність подій, додаючи тексту драматичної напруженості та глибини психологічного портрету.

Гіперболічні та літотні епітети (20,5%, 17 приклади) слугують для підсилення або зменшення значення ознаки. Наприклад:

- *absolute silence* [64]
- *most appalling mess* [64]
- *overwhelming smell* [64]

Гіперболи та літоти в тексті дозволяють автору акцентувати увагу читача на ключових емоційних моментах і створюють яскраву експресію, роблячи сцену більш драматичною або комічною.

Компаративні епітети (9,6%, 8 прикладів) характеризують предмет через порівняння з іншими образами або явищами:

- *corvine profile* [64]
- *as inspiring as a dirge* [64]
- *baby-faced lawyer* [64]

Аналізуючи дану групу було зафіксовано, що компаративні епітети допомагають автору будувати більш точні, живі й образні асоціації, полегшуючи уявлення читача про персонажів і події через відомі чи контрастні образи.

Метафоричні епітети (33,8%, 28 приклади) є найбільш чисельною категорією. Вони створюють образність за рахунок переносного значення слів. Прикладом є *sleeping street*, де вулиця оживає у свідомості читача як живий об'єкт із властивостями, характерними для людини.

- *sleeping street* [64]
- *ghastly rictus-smile* [64]
- *metallic voice* [64]
- *bloody terror* [64]

Метафоричні епітети у романі є основним інструментом створення художнього образу. Вони оживляють описані об'єкти, надають тексту поетичної виразності та сприяють емоційній залученості читача.

Перифразні епітети (8,4%, 7 прикладів) замінюють пряме означення складним описом або характеристикою, наприклад:

- *strategic nightmare* [64]
- *anxious and critical situation* [64]
- *bureaucratic trivia* [64]

Перифрази дозволяють розширити опис, надати деталізовану характеристику подій або станів, підкреслюючи складність і багатогранність ситуацій у романі.

Метонімічні епітети (9,6%, 8 прикладів) ґрунтуються на перенесенні значення з одного предмета на інший за принципом суміжності, як у *military voice*, де голос пов'язується з військовою владою або дисципліною.

- *military voice* [64]
- *metallic voice* [64]
- *peremptory voice* [64]

Метонімічні епітети допомагають автору швидко створювати асоціативні зв'язки між предметами й явищами, передавати соціальні або функціональні властивості об'єктів без тривалого опису.

Для наочності результати семантичної класифікації епітетів у романі «Мюнхен» можна представити у вигляді діаграми, що відображає відсоткове співвідношення кожної групи епітетів у загальному обсязі досліджуваного матеріалу.

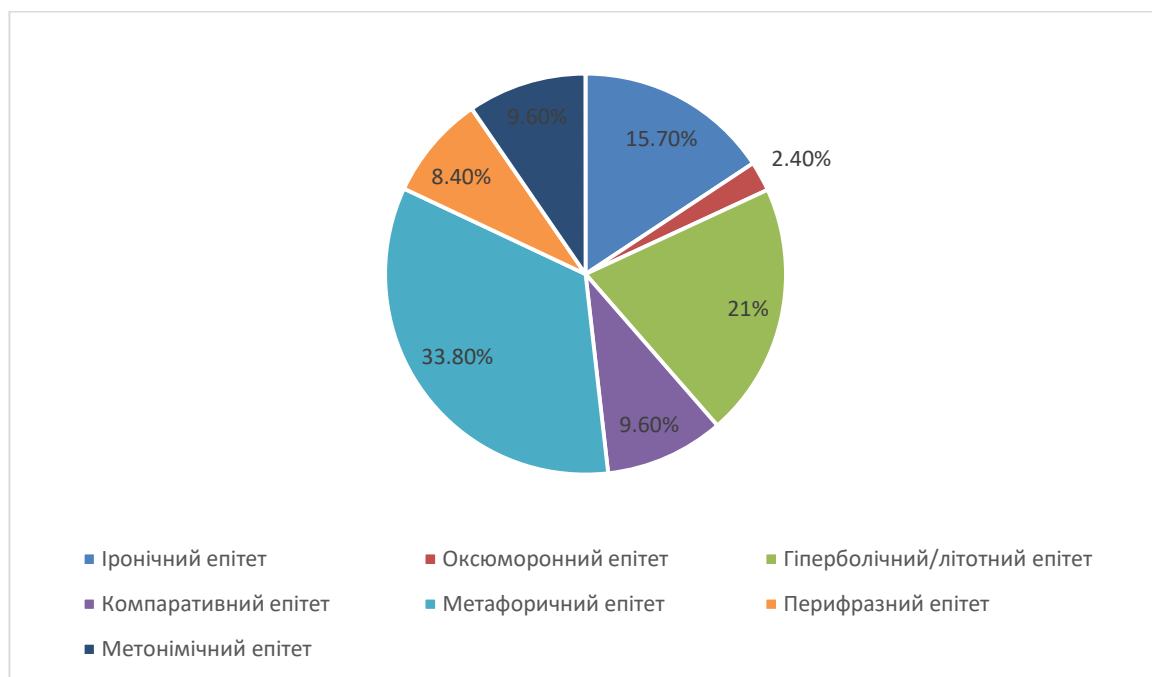

Рис. 2.2.1 Семантична класифікація епітетів у романі «Мюнхен»

На діаграмі легко побачити, що метафоричні епітети займають найбільшу частку (33,8%), за ними йдуть гіперболічні/літотні епітети (20,5%), а менш чисельними є іронічні (15,7%), метонімічні (9,6%), компаративні (9,6%), перифразні (8,4%) та оксюморонні епітети (2,4%).

Таким чином, семантична класифікація епітетів у романі «Мюнхен» показує, що автор віддає перевагу метафоричним та гіперболічним засобам художньої виразності, що підсилює образність тексту та емоційний вплив на читача. Використання менш чисельних категорій – іронічних, оксюморонних, перифразних та метонімічних епітетів – створює додаткові нюанси смислу та художньої інтонації.

2.2.2 Семантична класифікація епітетів у романі «Імперія»

Для дослідження художніх засобів у романі «Імперія» було проведено семантичну класифікацію епітетів. Загалом було проаналізовано 119 епітетів, які поділено на сім груп: іронічні, оксюморонні, гіперболічні/літотні, компаративні, метафоричні, перифразні та метонімічні.

Іронічні епітети (16,2%, 19 приклади) – передають подвійний або критичний сенс, часто з елементом гумору. Прикладом є:

- *favorite line of attack* [63]
- *delightfully stupid military commander* [63]
- *hapless agents* [63]

Іронічні епітети додають тексту легкого гумору та сатиричного забарвлення, роблячи образи персонажів більш колоритними.

Оксюморонні епітети (10%, 12 прикладів) поєднують протилежні за значенням слова, створюючи парадоксальний ефект. Наприклад:

- *indiscriminate and detached friendliness* [63]
- *delightfully stupid* [63]

Оксюморонні епітети підкреслюють суперечливість образів і ситуацій, надаючи тексту нестандартності та драматичності.

Гіперболічні/літотні епітети (20,2%, 24 прикладів) підсилюють або зменшують значення ознаки, створюючи драматичний ефект. Приклади:

- *the blackest devil* [63]
- *immense wealth* [63]
- *immense throng of people* [63]
- *pygmy struggles* [63]

Гіперболічні та літотні епітети, які ми зафіксували в романі, роблять сцени більш яскравими та помітними, створюючи експресивний ефект.

Компаративні епітети (9,2%, 11 прикладів) характеризують предмет через порівняння з іншими образами або явищами. Наприклад:

- *young Apollo* [63]
- *aristocratic head* [63]
- *cleverest senator in Rome* [63]

Неодноразово можна звернути увагу на те, що компаративні епітети формують наочні асоціації, допомагаючи уявити образи через знайомі порівняння.

Метафоричні епітети (27,7%, 33 приклади) передають образність через переносне значення слів. Прикладом є:

- *a silent quiver of anticipation* [63]
- *stuttering oil lamps* [63]
- *aristocratic head* [63]

Знайдені метафоричні епітети надають тексту живописності та образної насиченості, роблячи сцени більш яскравими й емоційно насиченими.

Перифразні епітети (6,7%, 8 прикладів) замінюють пряме означення складним описом, що дає змогу розкрити властивості об'єкта через асоціативне описання:

- *sacred office* [63]
- *baby-faced lawyer* [63]

- *supremely useful servant* [63]

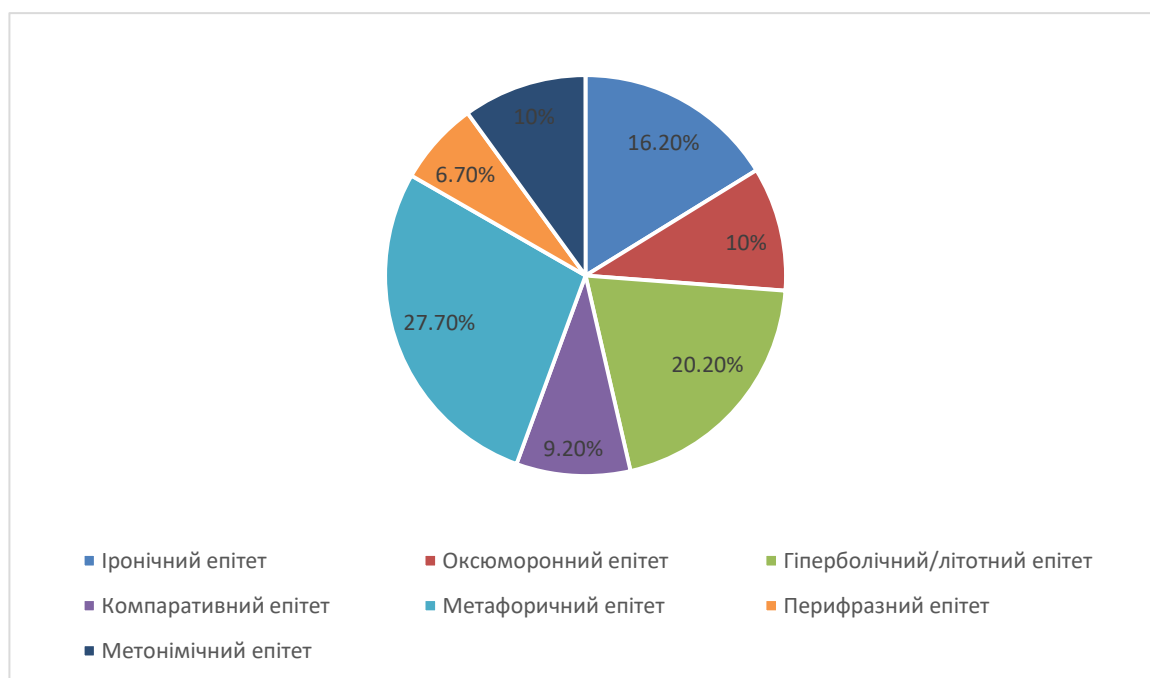
Бачимо, що перифразні епітети збагачують текст деталями та образними нюансами, розширюючи уявлення читача про події.

Метонімічні епітети (10%, 12 прикладів) ґрунтуються на перенесенні значення з одного предмета на інший за принципом суміжності:

- *perfumed creature* [63]
- *booming voice of a trained orator* [63]
- *parade-ground voice* [63]

Метонімічні епітети створюють асоціативні зв'язки та надають тексту стилістичної виразності.

Для наочності результати семантичної класифікації епітетів у романі «Імперія» можна представити у вигляді діаграми, що відображає відсоткове співвідношення кожної групи епітетів у загальному обсязі аналізованого матеріалу. На діаграмі чітко видно, що метафоричні епітети займають найбільшу частку – 27,7%, а за ними слідує гіперболічні/літотні епітети (20,2%) та іронічні епітети (16,2%). Менш чисельні категорії – оксюморонні (10%), метонімічні (10%), компаративні (9,2%) та перифразні епітети (6,7%):

2.2.2 Семантична класифікація епітетів у романі «Імперія»

Таким чином, семантична класифікація епітетів у романі «Імперія» показує, що автор найчастіше використовує метафоричні та гіперболічні епітети, які дозволяють створювати образні та емоційно насичені сцени. Інші категорії – іронічні, оксюморонні, перифразні та метонімічні епітети – додають тексту різноманіття смислових та стилістичних відтінків.

Висновки до розділу 2

На сучасному етапі функціонування епітета в художньому тексті є одним із найважливіших завдань лінгвостилістики. Для становлення необхідного наукового стилістичного опису системи мови важливим видається кожне конкретне дослідження різних лінгвостилістичних аспектів.

Незважаючи на наявність цілої низки досліджень, присвячених епітетові, чимало питань у його вивченні залишаються спірними, що дає змогу сучасним авторам шукати в наукових публікаціях розв'язання неоднозначних або не розглянутих раніше питань. Одним із таких питань є використання епітета в художньому тексті.

Так, Т. М. Онопрієнко у своїй роботі вказує на те, що епітет можна розглядати не тільки як першотроп, але й як системотвірний центр тропів, тому що в нього можуть трансформуватися інші тропи.

Епітет також передає оціночну, експресивно-емоційну, образну, художньо-естетичну, конкретизуючу інформацію. Будучи стилістичним прийомом, він виконує певні функції.

На основі проведеного аналізу семантичної класифікації епітетів у романах «Мюнхен» та «Імперія» можна зробити висновок про різноманітність і функціональні особливості художніх засобів. У текстах обох романів автор використовує сім основних типів епітетів: іронічні, оксюморонні, гіперболічні/літотні, компаративні, метафоричні, перифразні та метонімічні. Кожен тип епітета виконує власну художню функцію і збагачує текст образними та смисловими відтінками.

Іронічні епітети передають подвійний або критичний сенс, часто з елементом гумору, підкреслюючи авторську іронію або оцінку персонажів. Так, у романі зустрічаються такі приклади: *delightfully stupid military commander, slangy, mock-plebeian accent, booming voice of a trained orator*.

Оксюморонні епітети створюють контраст через поєднання протилежних слів, що дозволяє передати суперечливу природу об'єктів. Приклади: *silent darkened windows, star-crossed lovers, grim cheerfulness*.

Гіперболічні та літотні епітети підсилюють або применшують ознаки об'єкта, створюючи драматичний ефект або емоційне напруження. Такі епітети: *most appalling mess, immense wealth, tiny fists*.

Компаративні епітети характеризують об'єкт через порівняння з іншими образами, допомагаючи передати подібність або відмінність, наприклад: *as inspiring as a dirge*.

Метафоричні епітети створюють образність за рахунок переносного значення слів, роблячи опис більш живим і асоціативним. У романах можна навести приклади: *sleeping birds* (метафоричний епітет), *coffin-shaped table* [64], *ancient machine (bicycle)* [64].

Перифразні епітети замінюють пряме означення описовим висловом, розкриваючи властивості об'єкта через непрямі характеристики. Наприклад: *the blackest devil* [63], *favorite line of attack* [63], *supremely useful servant* [64].

Метонімічні епітети передають ознаку через пов'язаний об'єкт, дозволяючи асоціювати властивості предмета з чимось суміжним. Приклади: *bureaucratic trivia, glittering Opels and Mercedes* [64], *gilded statue of Verres* [63].

Аналіз показав, що найчастіше автор використовують метафоричні та гіперболічні/літотні епітети, що підсилює образність тексту та емоційний вплив на читача. Менш чисельні категорії, такі як іронічні, оксюморонні, перифразні та метонімічні епітети, додають тексту різноманіття смислових і

стилістичних відтінків, створюючи контрасти, парадоксальні ефекти та додаткову нюансованість описів.

Для наочності результати семантичної класифікації епітетів можна представити у вигляді діаграм, що відображають відсоткове співвідношення кожної групи у загальному обсязі аналізованого матеріалу. Такий графічний підхід дозволяє швидко оцінити домінування певних типів епітетів та порівняти їх роль у художній виразності тексту.

В цілому, дослідження демонструє, що використання різних типів епітетів у романах «Мюнхен» та «Імперія» сприяє глибшому розкриттю характерів, передачі емоцій та створенню образності, а тропи-гібриди додають ще більшої гнучкості та багатозначності художньому висловлюванню.

РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕПІТЕТІВ У СУЧАСНОМУ БРИТАНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

3.0 Вступні зауваги

У третьому розділі ми розглядаємо функціонування різних класів епітетів у романах Р. Харріса «Мюнхен» та «Імперія», а також у останньому підрозділі представлений порівняльний аналіз вживання епітетів у обох творах письменника.

3.1 Функціонування епітетів у романі Р. Харріса «Мюнхен»

У цій частині ми розглядатимемо функції епітетів у романі «Мюнхен».

І. Сліпак пропонує описує наступні функції епітетів у художньому дискурсі:

«за спостереженнями багатьох лінгвістів, епітети в художніх текстах відіграють такі основні функції:

- 1) підсилення виразності та образності мови твору;
- 2) надання мові художньої та поетичної яскравості;
- 3) збагачення змісту висловлювань;
- 4) виділення певної характерної риси чи якості предмета, явища, внаслідок чого відбувається підкреслення його індивідуальної ознаки;
- 5) відтворення «живого» уявлення про предмет;
- 6) надання оцінки предмету або явищу;
- 7) підсилення емоційного ставлення до предмета в читача;
- 8) допомога у відображенні авторського ставлення до навколишнього світу» [30, с. 12].

В. Дудник висловлює наступну думку щодо оціночної функції епітетів: «виділяти в явищі чи предметі одну із властивостей (наприклад, *гордий кінь*); переносити на один предмет характеристики і властивості іншого, відмінного від першого предмета (*живий слід*); створювати образність у тексті;

створювати словосполучення, яку служать для створення такого тропа як оксюморон (*живий труп, гарячий сніг*); нести оціночну функцію явища або предмета (*огидне самовдоволення*); нести функцію підсилення. Такі епітети виділяють характерні ознаки явищ (*величний шум, свіжий вітер*)» [8, с. 278].

Епітет є виразним засобом, що підсилює естетичну функцію мовлення, образно характеризує предмет мовлення або явище з позиції індивідуально-авторського бачення світу. Наталія Романишин зазначає, що «епітет у сучасній літературній критиці зберігає статус художньо виразного образного засобу, що виконує естетичну функцію і виражає суб'єктивне ставлення автора до об'єкта [58, р. 515].

Епітети в романі Роберта Харріса «Мюнхен» виконують важливу роль у формуванні художньої картини, збагачують мову твору та допомагають передати складні відтінки емоцій і ставлення автора до подій. Їхнє функціонування можна простежити за кількома напрямками.

Перш за все, епітети підсилюють виразність та образність мови твору. Наприклад, у реченнях:

- *The Prime Minister was heard in absolute silence* [64].
- *Hartmann followed the adjutant up a marble staircase, past Gobelin tapestries, to the second-floor landing, through a pair of doors and into what he realised, with an accelerating pulse, must be the Führer's private apartment* [64].
- *He had to repeat the astonishing truth to himself: By this time tomorrow Hitler could be dead* [64].

Ми бачимо, що епітети у згаданих цитатах створюють яскраву, майже кінематографічну картину подій, залучаючи читача до внутрішнього стану персонажів і напруженості ситуацій. Через такі епітети автор досягає емоційної динаміки та активного залучення читача, передаючи атмосферу напруги чи здивування.

Далі, епітети надають мові художньої та поетичної яскравості:

- *First, a stenographer took down Chamberlain's words in English (no easy task, since by the time the BBC's signal reached Berlin it had lost much of its strength and the Prime Minister's ethereal voice, fading in and out of the clouds of static, was often difficult to make out) [64].*
- *His tone was euphonious, melancholy; as inspiring as a dirge [64].*

Такі приклади показують, як автор через словесні образи створює поетичні алюзії, підкреслюючи емоційні та естетичні аспекти подій. Подібні епітети роблять текст більш насиченим та виразним, а також формують атмосферу художньої реальності, що відчувається читачем на інтуїтивному рівні.

Епітети також сприяють збагаченню змісту висловлювань. Такі приклади, як *Six pages, typed in the extra-large characters the Führer preferred, to spare his far-seeing eyes whenever he had to deal with bureaucratic trivia, technical problem* або *He was not telling them what to do, merely alerting them to an historic opportunity*, не просто описують предмет або подію, а додають інформаційного та смислового навантаження, уточнюючи значущість об'єкта, його роль у сюжеті чи суспільних процесах.

Особлива роль епітетів – виділення характерних рис або якостей предмета чи явища. Вони дозволяють читачеві миттєво оцінити зовнішність або поведінку персонажа, сформувати його образ у пам'яті. Таке виділення властивостей допомагає передати індивідуальність кожного персонажа та робить їх більш запам'ятовуваними. Наприклад:

- *In a pagan temple, a black-uniformed soldier stood guard before an eternal flame [64].*
- *He glanced briefly over his shoulder as the train pulled away and Hartmann had an impression of a blunt-jawed, brutal face [64].*
- *Gisevius was a baby-faced lawyer who had started his career in the Gestapo until he realised the sort of people he was working with [64].*

Крім того, епітети відтворюють «живе» уявлення про предмет, створюючи враження безпосереднього спостереження. Наприклад:

- *Beneath him the Spree was greyly luminescent, disappearing into the distance towards the centre of Berlin between dark masses of trees* [64].
- *Behind the plate glass, in the harsh neon light, swastika banners hung from the ceiling between glittering Opels and Mercedes* [64].
- *A short flight of steps, blue-carpeted in the centre and flanked by a pair of stone sphinxes, led to the entrance hall* [64].

Через епітети часто передається оцінка предмету або явища та відображають ставлення автора або персонажів до того, що відбувається, підкреслюючи їхню моральну, емоційну чи естетичну реакцію:

- *Hitler's invited us all to some ghastly Teutonic banquet while the documents are prepared for signature but the PM thinks it will convey the wrong impression* [64].
- *We are drifting into the most appalling mess, and it seems to me there is only one way out* [64].
- *He remembered this absurd stubbornness, this refusal to abandon a chain of reasoning even when demonstrably it had started from a false premise* [64].

Епітети сприяють підсиленню емоційного ставлення читача до предмета та активізують співпереживання читача, формують атмосферу тривоги, полегшення або шоку, що значно підсилює ефект занурення в сюжет:

- *But war is a fearful thing, and we must be very clear, before we embark on it, that it is really the great issues that are at stake, and that the call to risk everything in their defence, when all the consequences are weighed, is irresistible* [64].
- *A great relief!* [64].
- *PM – latest from Berlin – breakdown of talks – violent reaction by Herr Hitler – ‘Next week we will be at war’* [64].

Нарешті, епітети допомагають у відображенні авторського ставлення до навколишнього світу, виражаючи оцінку та інтерпретацію подій:

- *Gradually therefore he had trained himself to mimic the Minister's bombastic manner and radical world view, and it was in this spirit that he...* [64].
- *After his customary ranting and raving, Herr Hitler responded, according to our Ambassador in Berlin, in the following terms* [64].
- *The restoration of Czechoslovakia's lost integrity could only be achieved by the defeat of Germany and as the outcome of a prolonged struggle, which from the outset must assume the character of an unlimited war* [64].

Приклади демонструють, як Харріс через детальні описові елементи передає своє бачення історичних процесів, характерів і соціальної дійсності.

Таким чином, епітети в романі «Мюнхен» виконують багаторівневу функцію: вони не тільки збагачують художню мову, а й формують образний ряд, емоційне забарвлення та смислову глибину твору, забезпечуючи ефективну комунікацію між автором і читачем.

3.2 Функціонування епітетів у романі Р. Харріса «Імперія»

У цій частині ми зупинемось на функціонуванні епітетів у романі Р. Харріса «Імперія». Так Ганна Асмаковська та Наталя Шарманова наводять приклад використання епітета у емоційно-оцінній функції: *«покривалися плісняною, мохом, просто гнили, **брунатна** юшка стікала по стінах на підлогу*. Наведені текстові фрагменти засвідчують емоційно-оцінну функцію епітетів, які стилістично збагачують художню оповідь, оскільки перед автором постає завдання не лише описати те або те явище дійсності, а більше – для кожного явища, події чи особи підібрати свій унікальний епітет, спроможний передати індивідуальні риси світосприйняття й оприявлення його в мовній одиниці» [33, с. 284].

Епітети у романі Роберта Харріса «Імперія» відіграють ключову роль у формуванні художнього образу, збагаченні мови твору та переданні

авторського ставлення до персонажів і подій. Вони забезпечують як емоційне, так і смислове наповнення тексту, створюючи живу та динамічну картину стародавнього Риму.

По-перше, епітети підсилюють виразність та образність мови твору. Наприклад, вони допомагають читачеві відчувати напруження ситуації, емоції персонажів і масштаб подій. Завдяки таким образним виразам текст стає більш наочним та динамічним:

- *There was a sudden quietness, a silent quiver of anticipation in the still air* [63].
- *To be frank, not much was visible, apart from an angry little red face and a lick of fine dark hair* [63].
- *The applause was still going on when suddenly, beyond the rostra, he came into view again—steadily climbing the steps of the Capitol, now wearing the paludamentum, that bright scarlet cloak which is the mark of every Roman proconsul on active service* [63].

Епітети надають мові художньої та поетичної яскравості та створюють естетично насичені образи, підкреслюють атмосферу сцен і підсилюють емоційне сприйняття. Через поетичну барвистість епітетів читач легше занурюється в історичний та соціальний контекст твору:

- *“By heavens, what a spectacle!” muttered Cicero as they pushed past us, trailing a fragrant wake of crocus oil and saffron unguents* [63].
- *“I hereby dedicate,” he said, in the booming voice of a trained orator, “at the same time as Pompey’s games—on the same day as Pompey’s games—one tenth of my fortune—one tenth of my entire fortune—to providing free food to the people of Rome—free food for every one of you, for three months—and a great banquet in the streets—a banquet for every citizen—a banquet in honor of Hercules!”* [63].
- *“And at the end of all that, we would probably still lose, for juries love nothing more than star-crossed lovers, save perhaps for orphans—and*

she is both—and you would have been made the laughingstock of Rome.” [63].

Епітети також сприяють збагаченню змісту висловлювань та не лише описують явища чи об’єкти, а й уточнюють їхню важливість для сюжету, соціального устрою чи морального аспекту подій.

- *This was a capital offense, not only for him but also for her, and if he had been found guilty she would have suffered the traditional punishment for a vestal virgin who broke her sacred vows of chastity—burial alive in the tiny chamber reserved for the purpose beside the Colline Gate [63].*
- *After our return from Molon, with the precept Delivery, delivery, delivery carved into his mind, he had spent many hours at the theater, studying the methods of the actors, and had developed a considerable talent for mime and mimicry [63].*
- *Meticulous planning and overwhelming numerical superiority: these were Pompey’s favorite tactics, both on the battlefield and in Rome, and as soon as phase one of his campaign [63].*

Через епітети відбувається виділення характерної риси чи якості предмета або явища, що дозволяє підкреслити індивідуальність персонажів. Такі художні засоби дають змогу швидко окреслити особистісні та соціальні характеристики героїв, роблячи їхні образи більш яскравими та запам’ятовуваними:

- *Terentia regarded her husband—arguably the greatest orator and the cleverest senator in Rome at that time—with the kind of look a matron might reserve for a child who has made a puddle on the drawing-room floor [63].*
- *It was Cicero who reluctantly broke the embrace. “I thank you all,” he declared, looking around at his admiring audience [63].*

- *He was a blunt, delightfully stupid military commander of the old school* [63].

Епітети відтворюють «живе» уявлення про предмет і середовище та допомагають читачеві візуалізувати простір, архітектуру та атмосферу подій, створюючи ефект присутності:

- *It was right at the top of the hill, on the southwestern side overlooking the Tiber, and one might have been in the country rather than the city, with its view over the dark green trees to the gentle silver curve of the river and the fields beyond* [63].
- *But Cato had that most luxurious prerogative of the very rich: little interest in money* [63].
- *He spun around and began walking toward the door, with me in tow, and I guess that must have felt to him like the longest walk he ever took, because we had almost reached the shadowy antechamber...* [63].

Важливою функцією є надання оцінки предмету або явищу. Такі епітети дозволяють автору або персонажам виразити ставлення до об'єктів, висловити моральну чи естетичну оцінку подій:

- *THE GOVERNOR OF SICILY'S contemptuous defiance caught Cicero off guard* [63].
- *Lucullus's name from that time on became a synonym for outrageous luxury, and the angry citizens burned his effigy in the Forum* [63].
- *He led us inside—me as well, he insisted—apologizing for the gruesome spectacle along the Appian Way, but he felt it was necessary* [63].

Епітети посилюють емоційне ставлення читача до предмета. Такі приклади активізують співпереживання, формують атмосферу тривоги, захоплення або здивування, що значно підсилює ефект занурення в сюжет:

- *For a terrible hour, the balance seemed to tilt his way [63].*
- *For a delirious moment I thought he might be about to award me my freedom and give me that farm right there and then, but he said nothing about it, and it did not seem the appropriate time or setting to bring it up [63].*
- *But if you do not—if his immense wealth is sufficient to shatter your honesty—well then, I shall achieve one thing at least [63].*

Нарешті, епітети допомагають у відображенні авторського ставлення до навколишнього світу та передають оцінку соціальної та політичної реальності, демонструючи погляд автора на владу, амбіції та людські взаємини в Стародавньому Римі.

- *He fancied himself as quite a lawyer and presented his own case, quoting all the relevant statutes and precedents establishing that tax records could not be removed from a province, and generally gave the impression that he was merely the humble victim of an overmighty senator [63].*
- *QUINTUS WAS ALL FOR BEATING the last scrap of information out of the two hapless agents, and then either marching them around to the house of Crassus and demanding that he put a stop to his schemes, or dragging them before the Senate, reading out their confessions, and calling for the elections to be postponed [63].*
- *I would defend the blackest devil in hell if he was in need of an advocate [63].*

Таким чином, епітети в романі «Імперія» виконують багаторівневу функцію: вони не лише збагачують художню мову, але й формують образний ряд, емоційне забарвлення та смислову глибину твору, забезпечуючи ефективну комунікацію між автором і читачем.

3.3 Порівняльний аналіз функціонування епітетів у двох романах.

У романах Роберта Харріса «Імперія» та «Мюнхен» епітети виконують надзвичайно важливу роль: вони не лише прикрашають мову, а й допомагають авторові створювати історичну атмосферу, характеризувати персонажів, передавати емоційні стани й формувати авторське ставлення до подій. Попри спільну мету – відтворити політичну й моральну драму епохи, – функції епітетів у цих творах мають свої особливості.

Епітети в художньому тексті виконують багаторівневу функцію: вони підсилюють виразність мови, формують образний ряд, збагачують зміст висловлювань та відображають авторське ставлення до подій і персонажів. Порівняння романів Роберта Харріса «Мюнхен» та «Імперія» дозволяє відзначити, що, незважаючи на загальні функції епітетів, їхня реалізація значно залежить від історичного та художнього контексту твору.

У «Мюнхені» епітети активно використовуються для створення напруженої, динамічної атмосфери історичних подій і психологічного портрету персонажів. І. Іваненко зазначає, що «зв'язність, згуртованість сприяють повноті медіатексту, формуючи зв'язок із комунікативними обставинами, орієнтацією на аудиторію та ширшим культурним, історичним та політичним контекстом» [11, с. 29]. Автор надає перевагу засобам, які підкреслюють драматизм, внутрішні переживання героїв та значущість історичних моментів, що проявляється у словосполученнях *absolute silence*, *accelerating pulse*, *astonishing truth*, *euphonious*, *melancholy tone*, *most appalling mess*, *ghastly Teutonic banquet*, *greyly luminescent Spree*.

Водночас у «Імперії» акцент робиться на відтворенні архітектурного та природного середовища, деталях побуту й соціальної дійсності Стародавнього Риму, що робить текст більш наочним і насиченим візуальними образами. Це підкреслюється епітетами *silent quiver of anticipation*, *angry little red face*, *bright scarlet cloak*, *fragrant wake of crocus oil*, *capital offense*, *shadowy antechamber*, *blunt*, *delightfully stupid commander*.

Характерна особливість епітетів у «Мюнхені» полягає у передачі психологічної напруги, моральних оцінок та емоційної реакції персонажів на події. У «Імперії» ж епітети часто набувають естетично-описового характеру, допомагають формувати сатиричні або критичні портрети героїв і підкреслюють соціально-історичний контекст. Це дозволяє читачеві не лише спостерігати за подіями, а й інтуїтивно відчувати соціальну і моральну атмосферу епохи.

Для кращого та наочнішого порівняння функціонування епітетів у романах «Мюнхен» та «Імперія» було складено таблицю 3.1, у якій систематизовано основні функції епітетів, наведено приклади з обох творів та показано особливості їх реалізації в різних художніх контекстах (для детальнішого ознайомлення див. Додаток В).

Таблиця 3.1

Основні функції епітетів у романах «Мюнхен» та «Імперія»

№	Функція епітета	Приклади з роману «Мюнхен»	Приклади з роману «Імперія»	Порівняння/ особливості функціонування
1.	Підсилення виразності та образності мови твору	<i>The Prime Minister was heard in absolute silence. Hartmann followed the adjutant up a marble staircase... By this time tomorrow Hitler could be dead.</i>	<i>There was a sudden quietness, a silent quiver of anticipation in the still air. To be frank, not much was visible, apart from an angry little red face... The applause was still going on</i>	У «Мюнхені» акцент на напруженості історичних подій і внутрішніх переживаннях героїв; у «Імперії» – на деталі оточення та фізичну наочність сцени.

			<i>when suddenly...bright scarlet cloak...</i>	
2.	Надання мові художньої та поетичної яскравості	<i>...the BBC's signal...ethereal voice, fading in and out of the clouds of static... His tone was euphonious, melancholy; as inspiring as a dirge.</i>	<i>"By heavens, what a spectacle!"...trailing a fragrant wake of crocus oil and saffron unguents. "I hereby dedicate...one tenth of my entire fortune..."</i>	В обох романах епітети створюють поетичні образи; «Мюнхен» – більш психологічно-емоційний ефект, «Імперія» – візуально-естетичний.
3.	Збагачення змісту висловлювань	<i>Six pages, typed in the extra-large characters... technical problem historic opportunity</i>	<i>This was a capital offense...burial alive... Meticulous planning and overwhelming numerical superiority...</i>	У «Мюнхені» акцент на значущості фактів і подій, у «Імперії» – на соціально-історичному контексті та сюжетній значущості.
4.	Виділення характерної риси/якості предмета чи явища	<i>In a pagan temple, a black-uniformed soldier... blunt-jawed, brutal</i>	<i>Terentia regarded her husband... admiring</i>	В обох творах епітети дозволяють швидко створити

		<i>face</i> <i>baby-faced</i> <i>lawyer...</i>	<i>audience</i> <i>blunt, delightfully</i> <i>stupid military</i> <i>commander</i>	впізнаваний образ персонажа, «Мюнхен» – більш драматичний, «Імперія» – більш сатирично-живописний.
5.	Відтворення «живого» уявлення про предмет/середовище	<i>Beneath him the Spree was greyly luminescent... swastika banners hung from the ceiling... blue-carpeted steps flanked by stone sphinxes...</i>	<i>Top of the hill, overlooking the Tiber... little interest in money shadowy antechamber</i>	У «Мюнхені» – деталі середовища створюють історичну атмосферу, у «Імперії» – візуальна наочність та архітектурний контекст.
6.	Надання оцінки предмету/явищу	<i>Hitler's invited us all to some ghastly Teutonic banquet... most appalling mess absurd stubbornness...</i>	<i>THE GOVERNOR OF SICILY'S contemptuous defiance... Lucullus's name... outrageous luxury... gruesome</i>	У «Мюнхені» – моральна та емоційна оцінка ситуацій, у «Імперії» – оцінка поведінки та соціальної несправедливості.

			<i>spectacle along the Appian Way...</i>	
7.	Підсилення емоційного ставлення читача	<i>war is a fearful thing... A great relief! violent reaction by Herr Hitler...</i>	<i>balance seemed to tilt his way immense wealth is sufficient to shatter your honesty freedom and farm...</i>	В обох творах епітети викликають співпереживання, «Мюнхен» – страх та тривога, «Імперія» – захоплення та напруження.
8.	Відображення авторського ставлення до світу	<i>trained himself to mimic the Minister's bombastic manner... After his customary ranting and raving... restoration of Czechoslovakia's lost integrity...</i>	<i>fancied himself as quite a lawyer... QUINTUS WAS ALL FOR BEATING... defend the blackest devil in hell...</i>	У «Мюнхені» – історична та політична оцінка; у «Імперії» – соціальна, моральна та політична оцінка, автор часто вводить сатиричний тон.

Отже, епітети в обох романах Харріса є не лише стилістичним засобом, а й важливим інструментом художнього аналізу епохи. У «Імперії» вони формують політичну драму давнього Риму, підкреслюють велич і трагізм особистостей. У «Мюнхені» – створюють психологічну напругу та моральний контраст між прагненням миру і неминучістю війни. Разом вони

демонструють універсальність епітета як засобу глибокого розкриття історичних і людських конфліктів.

Висновки до розділу 3

На основі проведеного аналізу семантичної класифікації епітетів у романах «Мюнхен» та «Імперія» можна зробити висновок про різноманітність і функціональні особливості художніх засобів. Автор обох творів використовує сім основних типів епітетів: іронічні, оксюморонні, гіперболічні та літотні, компаративні, метафоричні, перифразні та метонімічні. Кожен тип виконує власну художню функцію і збагачує текст образними і смисловими відтінками.

У романі «Мюнхен» іронічні епітети підкреслюють авторську іронію або оцінку персонажів, що можна побачити на прикладі таких висловів, як *delightfully stupid military commander*, *hapless agents* та *slangy, mock-plebeian accent*. Оксюморонні епітети, наприклад *grim cheerfulness*, *silent darkened windows* і *weak smile*, створюють контраст і допомагають передати суперечливу природу об'єктів. Гіперболічні та літотні епітети, такі як *extra-large characters*, *immense exercise* та *most appalling mess*, підсилюють або применшують ознаки об'єкта, створюючи драматичний ефект або емоційне напруження. Компаративні епітети, наприклад *as inspiring as a dirge* і *far-seeing eyes*, допомагають характеризувати об'єкт через порівняння. Метафоричні епітети, такі як *sleeping street*, *coffin-shaped table* і *ancient machine (bicycle)*, роблять опис більш живим і асоціативним, тоді як перифразні, наприклад *favorite line of attack*, *supremely useful servant* і *venerable Diodorus*, розкривають властивості об'єкта через непрямі характеристики. Метонімічні епітети, серед яких *glittering Opels and Mercedes*, *gilded statue of Verres* і *well-stocked campaign fund*, дозволяють передати ознаку через пов'язаний об'єкт. Аналіз показав, що найчастіше у «Мюнхені» автор

використовує метафоричні та гіперболічні/літотні епітети, що підсилює образність тексту та емоційний вплив на читача.

У романі «Імперія» семантична структура епітетів має подібні риси, але водночас проявляє свої специфічні особливості. Іронічні епітети, такі як *bureaucratic prose*, *delirious moment* та *booming voice of a trained orator*, підкреслюють критичне ставлення автора до подій і персонажів. Оксюморонні, наприклад *uncharacteristic rage*, *star-crossed lovers* та *grim cheerfulness*, створюють контраст і парадоксальні ефекти. Гіперболічні та літотні епітети, такі як *immense wealth*, *tiny fists* і *extraordinary spectacle*, підсилюють ознаки об'єкта і додають драматизму. Компаративні епітети, як *as inspiring as a dirge* та *precocious loyalty*, допомагають передати подібність або відмінність між образами. Метафоричні епітети, серед яких *sleeping birds*, *coffin-shaped table* і *ancient machine (bicycle)*, роблять текст більш живим і образним. Перифразні епітети, наприклад *favorite line of attack*, *supremely useful servant* та *venerable Diodorus*, розкривають властивості об'єкта через непрямі означення, а метонімічні, такі як *glittering Opels and Mercedes*, *well-stocked campaign fund* та *gilded statue of Verres*, передають ознаку через суміжні об'єкти.

Загалом, у «Мюнхені» та «Імперії» домінують метафоричні та гіперболічні/літотні епітети, які збагачують художню образність та підсилюють емоційний вплив тексту на читача. Менш чисельні категорії, такі як іронічні, оксюморонні, перифразні та метонімічні, додають тексту стилістичної різноманітності, створюють контрасти та парадоксальні ефекти, що сприяє глибшому розкриттю характерів, передачі емоцій та формуванню яскравих образів. Використання різних типів епітетів у обох романах робить художній вислів більш гнучким і багатозначним, дозволяючи авторам майстерно передавати відтінки смислу та настрою.

ВИСНОВКИ

Епітети є одним із найважливіших художньо-виразних засобів у літературі. Вони не лише передають зовнішні або внутрішні властивості предметів та персонажів, а й формують загальну тональність твору, створюють емоційний фон, підкреслюють авторське ставлення та естетичну оцінку описуваних явищ. Наприклад, у романах Роберта Харріса зустрічаються епітети, що створюють звуковий супровід оповіді, як *a raspy voice*, які дозволяють читачеві відчувати характер персонажа або атмосферу сцени. Незважаючи на те, що сучасна література часто зосереджується на динамічності сюжету, епітет продовжує залишатися одним із основних засобів художньої виразності, здатним впливати на сприйняття читачем подій, персонажів і їхніх внутрішніх станів.

У процесі дослідження було відібрано 202 приклади епітетів із двох романів. Саме цей матеріал став підґрунтям для лексико-семантичного та тропологічного аналізу, який дав змогу здійснити класифікацію епітетів за різними критеріями та визначити їхні функції в художньому тексті. Добір матеріалу охоплює широкий спектр епітетів — від фізичних і категоріальних до емоційних та етичних, що дозволяє дослідити не лише мовні особливості, а й спосіб вираження авторських моральних, емоційних і естетичних оцінок.

Для семантичного аналізу епітетів було використано класифікацію Тетяни Онопрієнко, оскільки вона всебічно охоплює основні типи епітетів, характерні для сучасної художньої літератури, та враховує їхню семантичну й тропологічну специфіку. Запропонований підхід дає можливість не лише виокремити базові типи епітетів (подібність, суміжність, протилежність), а й простежити складні гібридні різновиди, зокрема іронічні та оксюморонні епітети, що поєднують ознаки кількох тропів.

Водночас у процесі дослідження ми також спиралися на наукові напрацювання Людмили Підкамінної, яка у своєму дисертаційному дослідженні пропонує класифікувати епітети за кількома критеріями:

семантикою, граматичною структурою, походженням, асоціативно-образними характеристиками та рівнем складності. Такий підхід дозволив нам систематизувати зібраний матеріал, глибше розкрити мовну природу епітетів і всебічно оцінити їхню роль у художньому тексті.

Семантична класифікація дозволяє виявити, які властивості об'єкта автор прагне підкреслити. До кольористичних епітетів належать такі приклади, як *alabaster-white skin*, *bright scarlet cloak*, *scarlet lips*, що створюють яскраві візуальні образи та роблять текст наочним і живим. Густативні епітети (*stale wine*) передають смакові відчуття, підсилюючи сенсорну реалістичність оповіді. Тактильні (*small neat hand*, *supremely useful servant*) дозволяють читачеві відчути фізичну присутність предметів і персонажів. Одоративні (*fragrant wake of crocus oil and saffron unguents*) та акустичні (*distinct growl*, *booming voice of a trained orator*) епітети додають атмосферності та допомагають передати емоційний стан персонажів. М. Степанюк підкреслює, що «поширюється вивчення тих мовних засобів, за допомогою яких мовець (письменник) виражає своє ставлення до тих чи інших людей, передає свої почуття» [31, с. 1]. Темпоральні епітети (*early-evening gloom*, *perpetual twilight*) акцентують час події, а емотивні (*anxious clients*, *violent reaction*) відображають психологічні переживання героїв і сприяють формуванню внутрішнього світу персонажів. В. Завітайло вважає, що «емотивна функція призначена для показу емоцій одного персонажа до іншого, формування емоцій у читача, відображення емотивного стану героїв» [10, с. 47].

Граматична класифікація, як підкреслює Підкамінна, дозволяє оцінити синтаксичну організацію опису. Ад'єктивні епітети (*brilliant young men*, *gloomy afternoon*) забезпечують прямолінійність та чіткість характеристик. Дієприкметникові (*accelerating pulse*, *drooping moustache*) надають описам динамічності, відображаючи процеси та зміни станів. Адвербіальні (*briskly conveyed*) уточнюють спосіб дії або якість предмета, тоді як апозитивні (*sacred*

office) розкривають ідентичність об'єкта. Епітети у формі іменника орудного відмінка (*supremely useful servant*) підкреслюють значущість об'єкта, а генітивні (*customary ranting and raving*) створюють складні смислові відтінки та дозволяють виразити належність або характеристику через відносини.

За походженням епітети можуть бути традиційними (*baby-faced lawyer, star-crossed lovers*), узуальними (*blunt-jawed, brutal face*), авторськими (*delightfully stupid military commander*), які додають історичної глибини і культурного колориту. Класифікація за асоціативно-образними характеристиками виділяє метафоричні (*sleeping street, coffin-shaped table*), метонімічні (*glittering Opels and Mercedes*), компаративні (*as inspiring as a dirge*) та оксюморонні (*grim cheerfulness, astonishingly light security*), що формують образність та емоційну насиченість тексту.

Складність епітетів визначається кількістю основ у слові або словосполученні. Прості епітети (*narrow, dreadful*) передають характеристику без ускладнень, тоді як складні (*alabaster-white skin, blunt-jawed, brutal face, delightfully stupid military commander*) забезпечують багаторівневу деталізацію та образність, створюючи більш насичені описи.

Аналіз семантичної структури епітетів у романі «Мюнхен» показав, що іронічні епітети (*hapless agents, slangy, mock-plebeian accent*) підкреслюють авторську оцінку і додають тексту гумору та подвійного сенсу. С. Хованець стверджує, що «образ автора імплементує присутність самого творця в його творінні, виражаючи його ідентичність та наміри [39, с. 23]. Оксюморонні (*silent darkened windows grim cheerfulness*) формують контрасти та відображають суперечливу природу описуваних явищ. Гіперболічні та літотні (*most appalling mess, immense exercise*) підсилюють або применшують ознаки об'єкта, створюючи драматичний ефект, а компаративні (*as inspiring as a dirge*) дозволяють оцінювати об'єкт через порівняння. Метафоричні (*sleeping street*) і перифразні (*supremely useful servant*) епітети роблять текст більш

образним і живим, тоді як метонімічні (*glittering Opels and Mercedes*) передають властивості через пов'язані об'єкти.

У романі «Імперія» семантична структура епітетів демонструє подібну різноманітність із деякими специфічними особливостями. Іронічні (*bureaucratic prose, delirious moment*) і оксюморонні (*uncharacteristic rage*) підкреслюють критичну оцінку автора, гіперболічні (*immense wealth*) і літотні (*tiny fists*) створюють драматизм, а компаративні (*precocious loyalty*) допомагають передати відмінності між образами. Метафоричні (*sleeping birds*) та перифразні (*favorite line of attack*) епітети збагачують текст асоціативністю, а метонімічні (*well-stocked campaign fund*) передають ознаки через суміжні предмети.

Порівняльний аналіз показав таку кількість та частку епітетів у романах:

- Іронічні епітети – 13 прикладів у «Мюнхені» (15,7%) і 19 у «Імперії» (16,2%). Вони передають гумор або критику, підкреслюючи оцінку автора або персонажів. Наприклад: *delightfully stupid military commander, hapless agents* у «Мюнхені» та *bureaucratic prose, delirious moment* у «Імперії».
- Оксюморонні епітети – 2 у «Мюнхені» (2,4%) і 12 у «Імперії» (10%). Вони поєднують протилежні слова і показують суперечливу природу об'єктів: *grim cheerfulness, silent darkened windows* у «Мюнхені» та *uncharacteristic rage, star-crossed lovers* у «Імперії».
- Гіперболічні та літотні епітети – 17 у «Мюнхені» (20,5%) і 24 у «Імперії» (20,2%). Вони підсилюють або зменшують ознаки об'єкта для драматичного ефекту: *most appalling mess, immense exercise* у «Мюнхені» та *immense wealth, extraordinary spectacle* у «Імперії».
- Компаративні епітети – 8 у «Мюнхені» (9,6%) і 11 у «Імперії» (9,2%). Вони порівнюють об'єкти для кращого розуміння їхніх властивостей: *as inspiring as a dirge* у «Мюнхені» та *precocious loyalty* у «Імперії».
- Метафоричні епітети – найчисельніші: 28 у «Мюнхені» (33,8%) і 33 у «Імперії» (27,7%). Вони створюють образи через переносне значення:

sleeping street, coffin-shaped table у «Мюнхені» та *sleeping birds, ancient machine (bicycle)* у «Імперії».

- Перифразні епітети – 7 у «Мюнхені» (8,4%) і 8 у «Імперії» (6,7%). Вони замінюють пряме означення описом і розкривають властивості об'єкта: *supremely useful servant, favorite line of attack*.

- Метонімічні епітети – 8 у «Мюнхені» (9,6%) і 12 у «Імперії» (10%). Вони передають ознаку через суміжний об'єкт: *glittering Opels and Mercedes, well-stocked campaign fund*.

Аналіз показав, що найчастіше автор використовує метафоричні та гіперболічні/літотні епітети, адже вони збагачують текст образністю і емоційністю. Інші типи, хоч і зустрічаються рідше, додають різноманіття, створюють контрасти, парадоксальні ефекти та допомагають глибше передати характер персонажів і емоції.

Щодо функції підсилення виразності та образності мови твору у романі «Мюнхен» акцент зроблено на напруженості історичних подій і внутрішніх переживаннях героїв, що становить 21,8% (детальніше див. у додатку В); у романі «Імперія» – на деталі оточення та фізичну наочність сцени, що становить 16%. Функція надання мові художньої та поетичної яскравості: в обох романах епітети створюють поетичні образи; «Мюнхен» – більш психологічно-емоційний ефект, що становить 13,2%, «Імперія» – візуально-естетичний, що становить 10,9%. Функція збагачення змісту висловлювань: у «Мюнхені» зроблено акцент на значущості фактів і подій, що становить 10,8%, у «Імперії» – на соціально-історичному контексті та сюжетній значущості, що становить 10,9%. Функція виділення характерної риси/якості предмета чи явища: в обох творах епітети дозволяють швидко створити впізнаваний образ персонажа, «Мюнхен» – більш драматичний, що становить 15,8%, «Імперія» – більш сатирично-живописний, що становить 22,7%. Функція відтворення «живого» уявлення про предмет/середовище: у

«Мюнхені» – деталі середовища створюють історичну атмосферу, що становить 9,6%, у «Імперії» – 8,4%, візуальна наочність та архітектурний контекст. Функція надання оцінки предмету/явищу: у «Мюнхені» – моральна та емоційна оцінка ситуацій, що становить 8,4%, у «Імперії» – оцінка поведінки та соціальної несправедливості, що становить 8,4%. Функція підсилення емоційного ставлення читача: в обох творах епітети викликають співпереживання, у романі «Мюнхен» – страх та тривога, що становить 10,8%, у романі «Імперія» – захоплення та напруження, що становить 11,8%. Функція відображення авторського ставлення до світу: у «Мюнхені» – історична та політична оцінка, що становить 9,6%; у «Імперії» – соціальна, моральна та політична оцінка, автор часто вводить сатиричний тон, що становить 10,9%.

Таким чином, систематизація епітетів за семантичними, граматичними, походженням, асоціативно-образними та складовими критеріями дозволяє глибше оцінити їхню функцію у художньому тексті та специфіку авторського стилю. Використання різних типів епітетів у романах «Мюнхен» та «Імперія» демонструє, як художні засоби сприяють створенню цілісної, емоційно насиченої та образної оповіді.

Перспективами подальших досліджень нами вбачається порівняння вживання епітетів у різних жанрах чи у різних мовах, скажімо, вживання у романах сучасної української мови з уживанням в англійській мові, а також між різними варіантами англійської мови: британським, американським, канадським тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Бак Т. Епітетна конструкція у художньому перекладі на матеріалі твору «Дім дивних дітей» : магістерська кваліфікаційна робота : 035 Філологія. Київ: Національний авіаційний університет, 2021. 99 с.
- 2 Брайко Олександр. Наратологія і літературна компаративістика. *Методології сучасної літературної компаративістики*. Збірка наукових праць відділу компаративістики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України / Ред. Сиваченко Г. М. К.: 2020, С. 160-203.
- 3 Венгель С. Альбота С. Стилiстичнi особливостi епiтетiв в українському перекладі притчi Р. Т. Кiйосакi «Багатий тато, бiдний тато». *Науковий вiсник Мiжнародного гуманiтарного унiверситету. Сер.: Фiлологiя*. 2022. № 55. С. 146-148.
- 4 Ганич Д., Олійник І. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
- 5 Глушко К. Особливості функціонування епітетів у творчому доробку Василя Шкляра тексту : магістерська кваліфікаційна робота : 014 Середня освіта. Кривий Ріг: Криворізький державний пед. університет. 2018. 78 с.
- 6 Гриневич Інна. Фольклоризм художньої творчості Осипа Маковея в етноестетичному вимірі : дис. ... канд. філ. наук : 10.01.07 / Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2017. 243 с.
- 7 Дорошенко С. І. Словник-довідник лінгвістичних термінів юного мовознавця / Відп. ред., вступ. сл. О. О. Тележкіна. Х. : Вид-во Іванченка І. С., 2024. 400 с.
- 8 Дудник В. Функціонально-стилістична характеристика епітету в сучасній англійській мові : магістерська кваліфікаційна робота : 035 Філологія. Дніпро: Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». 2018. 62 с. URL: https://core.ac.uk/outputs/168412202/?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1

- 9 Забродська Аліна. Мовностилістична специфіка ідіостилю Е. Гілберта та її відтворення в українських перекладах : магістерська кваліфікаційна робота : 035 Філологія. Київ: Київський політ. ін-т ім. І. Сікорського, 2023. 122 с.
- 10 Завітайло В. Вербальні засоби актуалізації категорій раса та етнічність у сучасних американських драматургічних творах, особливості їх передачі українською мовою. : магістерська кваліфікаційна робота : 035 Філологія. Київ: Київський національний лінгвістичний університет, 2022. 99 с.
- 11 Іваненко І. Висвітлювання війни в Україні американомовним каналом CBS : магістерська кваліфікаційна робота : 035 Філологія. Острого: Національний університет «Острозька академія» 2023. 89 с.
- 12 Козловська Л. Епітет як компонент лексико-семантичного поля «час» у поетичній мові Ліни Костенко. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2023. № 60. Том 1. С. 61-64.
- 13 Котвицька В. Лексико-семантична репрезентація теми «вбивство» у психотрилерах Себастьяна Фітцека. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Вип. 59, том 2, 2023. С. 144-149.
- 14 Короткова Л. В. Синестезійність як один із принципів архітекτονіки англомовного креативного дискурсу. *Одеський лінгвістичний вісник.* № 9, том 1, 2017. С. 112-116.
- 15 Лавер О. В. Граматичне вираження епітетів у творах Петра Скунця. *Мовознавчий вісник : збірник наукових праць.* Вип. 32.— Черкаси. 2022. С. 93-102.
- 16 Лелет І. Епітети як засіб репрезентації емоційного стану персонажу в текстах англомовних художніх творів. *Записки з романо-германської філології.* Випуск 1(48). 2022. С. 67-72.
- 17 Мацько, Л. І., Сидоренко, О. М., Мацько, О. М. Стилїстика української мови: Підручник / За ред. Л. І. Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462 с.

- 18 Мошенець К. Ю. Стилiстичнi особливостi англiйського газетного тексту (тропи, фiгури i тд) : магістерська кваліфікаційна робота : 035 Філологія. Дніпро: Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка», 2018. 62 с.
- 19 Мунтян О. О. Аксіологічна функція епітетних конструкцій в українському художньому дискурсі. *Scientific Collection "InterConf", (№ 173, October, 2023): with the Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference "Global and Regional Aspects of Sustainable Development", Copenhagen, Denmark, October 6-8, 2023 / comp. by LLC SPC "InterConf", Copenhagen : Berlitz Forlag, 2023. P. 122-124.*
- 20 Ольховська Н., Міхiєнко Н. Структурно-семантичнi особливостi метафор аграрного нiмецькомовного дискурсу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* Том 33(72). №5. Ч. 1. 2022. С. 213-219.
- 21 Онопрієнко Т. Епітет у системі тропів сучасної англійської мови (Семантика. структура. прагматика) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : 10.02.04. Харків, 2002. 21 с.
- 22 Онопрієнко, Т. М. (2006) Семантичнi та структурнi особливостi компаративних епітетів у сучасній англійській мові. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.* № 28. С. 90-95.
- 23 Підкамінна Людмила. Епітет Т. Г. Шевченка: Генеза, структура і сучасна мовна рецепція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : 10.02.01. Київ, 2011. 20 с.
- 24 Підкамінна Людмила. Епітет Т. Г. Шевченка: Генеза, структура і сучасна мовна рецепція : дис. ...канд. філ. наук : 10.02.01 / Національний пед. у-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2011. 313 с.
- 25 Потебня О. О. Думка й мова. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / [за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене]. Львів: Літопис, 2001. – С. 34-54.

- 26 Пригодій Оксана. Особливості відтворення епітетів, порівняння та алюзії в романах Ф.С. Фіцджеральда в українських перекладах М. Пінчевського. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 11. 2015. С. 128-133.
- 27 Приходько І. В. Образний складник концепту «Канада» в канадських англійськомовних віршованих текстах періоду європейської колонізації Канади. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 3. Том 2. 2018. С. 36-39.
- 28 Пронька М. Функційно-стильовий потенціал епітетів у художньому стилі Василя Симоненка. С. 146-150. URL: <https://dspace.bdpi.org.ua/server/api/core/bitstreams/60394d82-5a25-431c-bfe3-a801a4e797ce/content>
- 29 Рудь О. М., Горбатенко І. С. Функціонування тропеїчних засобів у поетичних текстах Сергія Жадана. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 33 (72) № 5 Ч. 1 2022. С. 70-75.
- 30 Сліпак І. Епітет у психобіографічній прозі Степана Процюка : магістерська кваліфікаційна робота : 035 Філологія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. 64 с.
- 31 Степанюк Марія. Репрезентація емоційного стану художнього персонажа у жіночому романі: Лінгвокогнітивний і гендерний аспекти (на матеріалі романів Ш. Бронте та Е. Бронте)) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : 10.02.04. Херсон, 2016. 22 с.
- 32 Судець Н. Реалізація епітетних структур у поетичних циклах “Нічні думи” І. Франка і “Sny i Marzenia” Я. Каспровича. *Іноземна філологія*. 2014. Вип. 126. Ч. 2. С. 124–130.
- 33 Сучасний художній дискурс: мовностилістичний вимір: колективна монографія; за заг. ред. проф. Ж. Колоїз. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С. В., 2024. 406 с.

- 34 Турчак О. М. Епітет як творчий елемент ідіостилю Григора Тютюнника. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні Науки»*. 2020. № 1 (19). С. 319-325.
- 35 Цепкало Тетяна. Міфологема місяця в українській поезії XX століття : дис. ...канд. філ. наук : 10.01.01 / Херсонський держ. у-т. Херсон, 2018. 220 с.
- 36 Черемхівка Ганна. Тропи і фігури у медіатекстах початку XXI ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2015. 18 с.
- 37 Чубатенко Наталія. Епітет у системі стилістичних засобів. *Тези доповідей студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (12-15 травня 2025 року). Факультет іноземних мов*, 2025. С. 534-535.
- 38 Чубатенко Наталія. Функціонування епітетів у романах Р. Харріса «Імперія» та «Мюнхен». *Магістерські студії*. Випуск 6. 2025, С. 217-230. URL: https://englishdept.chnu.edu.ua/media/vcqpoeqk/mahisterski-studii-6_2025.pdf
- 39 Хованець С. Стилістична конвергенція у створенні художнього образу в сучасній англomовній поезії: перекладацький аспект : магістерська кваліфікаційна робота : 035 Філологія. Київ: Київський політ. ін-т ім. І. Сікорського, 2023. 174 с.
- 40 Юріна Юлія. Ідіостиль Олени Теліги : дис. ... канд. філ. наук : 10.02.01 / Херсонський держ. у-т. Херсон, 2011. 2016. 194 с.
- 41 Akondo, M. I. & Shifullah, M. K. (2024). Epithets in the *Iliad*: A Psychoanalytical Approach. *European Journal of Theoretical and Applied Sciences*, 2(2), 573-580. DOI: 10.59324/ejtas.2024.2(2).49
- 42 Bowra, C. M. (1960). Homeric Epithets for Troy. *The Journal of Hellenic Studies*, Volume 80, 16–23.

- 43 Edmunds, Lowell. (2019). Toward the Characterization of Helen in Homer Appellatives, Periphrastic Denominations, and Noun-Epithet Formulas. Berlin: Walter de Gruyter. 183 p.
- 44 Gayrat, Farmanov. (2024). Classification of Epithet. *Лучшие интеллектуальные исследования*. Part 25, Vol. 1. 61-67.
- 45 Grey, Imogen Safari Fleur. (2019). *Communicating Identity: The Significance of Epithets in Homer's Odyssey*. (Doctoral dissertation). University of Birmingham, Birmingham, UK.
- 46 Hall, Robert A. (1973). The Transferred Epithet in P. G. Wodehouse. *Linguistic Inquiry*, Vol. 4, No. 1. 92-94.
- 47 Haroutyunian, Sona, & Haroutyunian, Amalia. (2022). The linguopoetics of epithet in O. Henry's short stories. *Armenian Folia Anglistika*, Vol. 18, Issue 2 (26), 97-107.
- 48 Hedger, J. A. (2013). Meaning and racial slurs: Derogatory epithets and the semantics/pragmatics interface. *Language & Communication*, 33, 205–213.
- 49 Hom, Christopher. (2008). The Semantics of Racial Epithets. *The Journal of Philosophy*, Vol. 105, No. 8. 416-440.
- 50 Kellogg, Allen B. (1955) Place Names and Epithets in Homer and Shakespeare, *Names*, 3:3, 169-171, DOI: 10.1179/nam.1955.3.3.169
- 51 Lutzky, Harriet. (1998). Shadday as a Goddess Epithet. *Vetus Testamentum*, Vol. 48, Fasc. 1. 15-36.
- 52 Lyons, J. *Linguistic Semantics: An Introduction*. Cambridge: CUP, 1995, 376 p.
- 53 Macedo, José Marcos, Kölligan, Daniel, & Barbieri, Pedro. (2021). A Lexicon of the Divine Epithets in the *Orphic Hymns*. Würzburg: Würzburg University Press. 260 p.
- 54 Mamadjanova M. (2023). Syntactic-Structural Classification of Epithet in the English Language. *American Journal of Science on Integration and Human Development*. Volume 01. Issue 10. 60-62.

- 55 Nozima, Ortiqova. (2024). Exploring epithet in language and literature. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*. 20(3), 119-121.
- 56 Pachoumi, Eleni. (2011). A List of epithets from the "Greek Magical Papyri" that are not recorded in the LSJ and LSJ" Supplements". *Glotta*, Bd. 87 (2011), 155-158.
- 57 Rambo, Eleanor F. (1932). On Homer's Epithets. *The Classical Journal*, Vol. 28, 128-130.
- 58 Romanyshyn, N. (2022). Stylistic and Conceptual Function of Epithet in Poetic Discourse: an Experience of “Tropes” Text Semantics Analysis Program Application, *CEUR Workshop Proceedings*, 514-535.
- 59 Smith, William Benjamin. (1905). Meaning of the Epithet Nazorean (Nazarene). *The Monist*, Vol. 15, No. 1. 25-45.
- 60 Sun, Li. (2020). A New Approach of Grammar Teaching: Pre-modifiers in Noun Phrases. *Studies in English Language Teaching*. Vol. 8, No. 1. 38-52. URL: www.scholink.org/ojs/index.php/selt
- 61 Suñer, Margarita. (2006). Left dislocations with and without epithets. *Probus*, 18, 127–158. DOI 10.1515/PROBUS.2006.005
- 62 Thomas, Margaret. (2010). Names, Epithets, and Pseudonyms in Linguistic Case Studies: A Historical Overview. *Names*, Vol. 58 No. 1, 13–23.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- 63 Harris, R. *Imperium: A Novel of Ancient Rome*. 2006. e-book.
- 64 Harris, R. *Munich*. London: Hutchinson. 2017. e-book.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А

Перелік епітетів у романах «Мюнхен» та «Імперія»

Munich	Imperium
absolute silence	admiring audience
absurd stubbornness	angry citizens
accelerating pulse	anxious clients
alabaster-white skin	aristocratic head
ancient machine (bicycle)	beautifully manicured hands
anxious and critical situation	bizarrely dressed
as inspiring as a dirge	bloody riot
astonishingly light security	booming voice of a trained orator
astonishing truth	brilliant off-the-cuff speech
awkward facts	characteristic modesty
baby-faced lawyer	cleverest senator in Rome
belligerent (gist)	completely overwhelmed
bizarre (thought)	contemptuous defiance
blandest official language	dejected victim
blunt-jawed, brutal face	delightfully stupid military
boyish (look)	commander
brilliant young men	delirious moment
bureaucratic trivia	desultory halt
chilly tone	devoted adherent
cloudy European sky	direct thunder
coffin-shaped table	disfiguring ailment
corvine profile	disreputable young noblemen
crisp 'Good evening'	distasteful duty

customary ranting and raving desultory exchanges disappointing size (of audience) distinct growl drab, olive-green armoured vehicles drooping moustache dull voice early-evening gloom elaborate royal palaces ethereal voice euphonious, melancholy tone far-seeing eyes fat chrysalis fearful thing (war) festive air flowery, theatrical handwriting full motorized division gallant Wehrmacht ghastly rictus-smile ghastly Teutonic banquet glamorous figure glittering Oppels and Mercedes great relief grim cheerfulness high gloomy corridor hushed, grim voices impracticable domestic	dull company embarrassed Frugi extraordinary spectacle fantastic progress fashionable friends favorite line of attack filthy bare feet flickering point fragrant wake of crocus oil and saffron unguents fresh ecstasies freshly gleaming senatorial rig friendly note gleaming hero gloomy afternoon gravest peril gruesome spectacle hapless agents harmless snakes heavy arm honest citizen hopelessly trying immense throng of people imperturbable calm imposing physique indiscriminate and detached friendliness innocent man
--	--

arrangement	intense interest
incessant racket	luxurious prerogative
inconvenient truths	meticulous planning
intolerable position	miserable, sleepless night
leisurely summer	mysterious way (news spreads)
lukewarm manner	narrow wooden stairs
melancholy blue eyes	notorious rivals
metallic voice	oppressive heat
mobile and expressive face	outrageous luxury
most appalling mess	overmighty senator
noble young senator	parade-ground voice
overwhelming smell	passable impersonation
peremptory voice	perfumed creature
perpetual twilight	precocious loyalty
polished brown boots	pretty boy
precarious access	priceless portraits
primitive dancers	puzzled manner
radical world view	pygmy struggles
raffish figure	quiet decency
ragged shout	ragged hair
raucous laughter	respectful silence
real truth	sacred office
romantic lunch	sickening spectacle
scarlet lips	slangy, mock-plebeian accent
sidelong look	smooth and confident way
sleeping street	stale wine
sly unnerving smile	star-crossed lovers
small neat hand	steady nerve

smooth pink cheeks	stirring accounts
stale air	strained atmosphere
stale tobacco smoke	stuttering oil lamps
strategic nightmare	supposed barrenness
striking figure	sweetest courtroom triumph
stupid schemes	terrible hour
supremely useful servant	the blackest devil
terrible smile	tough, swaggering fellows
towering figure	trembling fingers
vacant glassy eye-sockets	uncharacteristic rage
vague late-night whiff	venerable Diodorus
violent reaction	well-known face
wary and conciliatory tone	wide and beaming face
weak smile	wretched freedman
withered left arm	young Apollo

Додаток Б

Таблиця Б. 1

Класи епітетів у романі «Мюнхен»

№	Тип епітетів		Кількість прикладів	Відсотки
1.	Іронічний епітет	absurd stubbornness	13	15,7%
2.	Оксюморонний епітет	terrible smile	7	8,4%
3.	Гіперболічний/літотний епітет	absolute silence	17	20,5%
4.	Компаративний епітет	corvine profile	8	9,6%
5.	Метафоричний епітет	sleeping street	23	27,8%
6.	Перифразний епітет	strategic nightmare	7	8,4%
7.	Метонімічний епітет	military voice	8	9,6%
	Всього 83		83	100%

Таблиця Б. 2

Класи епітетів у романі «Імперія»

№	Тип епітетів		Кількість прикладів	Відсотки
1.	Іронічний епітет	favorite line of attack	19	16,2%
2.	Оксюморонний епітет	indiscriminate and detached friendliness	12	10%
3.	Гіперболічний/літотний епітет	the blackest devil	24	20,2%
4.	Компаративний епітет	young Apollo	11	9,2%

5.	Метафоричний епітет	a silent quiver of anticipation	33	27,7%
6.	Перифразний епітет	sacred office	8	7,3%
7.	Метонімічний епітет	perfumed creature	12	10%
	Всього		119	100%

Таблиця Б. 3

Порівняльна таблиця класів епітетів у романах «Мюнхен» та «Імперія»

№	Тип епітетів	Кількість	Відсотки	Кількість	Відсотки
		Мюнхен		Імперія	
1.	Іронічний епітет	13	15,7%	19	16,2%
2.	Оксюморонний епітет	2	2,4%	12	10%
3.	Літотний/гіперболічний епітет	17	20,5%	24	20,2%
4.	Компаративний епітет	8	9,6%	11	9,2%
5.	Метафоричний епітет	28	33,8%	33	27,7%
6.	Перифразний епітет	7	8,4%	8	6,7%
7.	Метонімічний епітет	8	9,6%	12	10%
	Всього 202	83	100%	119	100%

Додаток В

Таблиця В. 1

Порівняльна таблиця функцій епітетів у романах «Мюнхен» та «Імперія»

№	Функція епітета	Приклади з роману «Мюнхен»		Приклади з роману «Імперія»	
1.	Підсилення виразності та образності мови твору	18	21,8%	19	16%
2.	Надання мові художньої та поетичної яскравості	11	13,2%	13	10,9%
3.	Збагачення змісту висловлювань	9	10,8%	13	10,9%
4.	Виділення характерної риси/якості предмета чи явища	13	15,8%	27	22,7%
5.	Відтворення «живого» уявлення про предмет/середовище	8	9,6%	10	8,4%
6.	Надання оцінки предмету/явищу	7	8,4%	10	8,4%
7.	Підсилення емоційного ставлення читача	9	10,8%	14	11,8%
8.	Відображення авторського ставлення до світу	8	9,6%	13	10,9%
	Всього	83	100%	119	100%